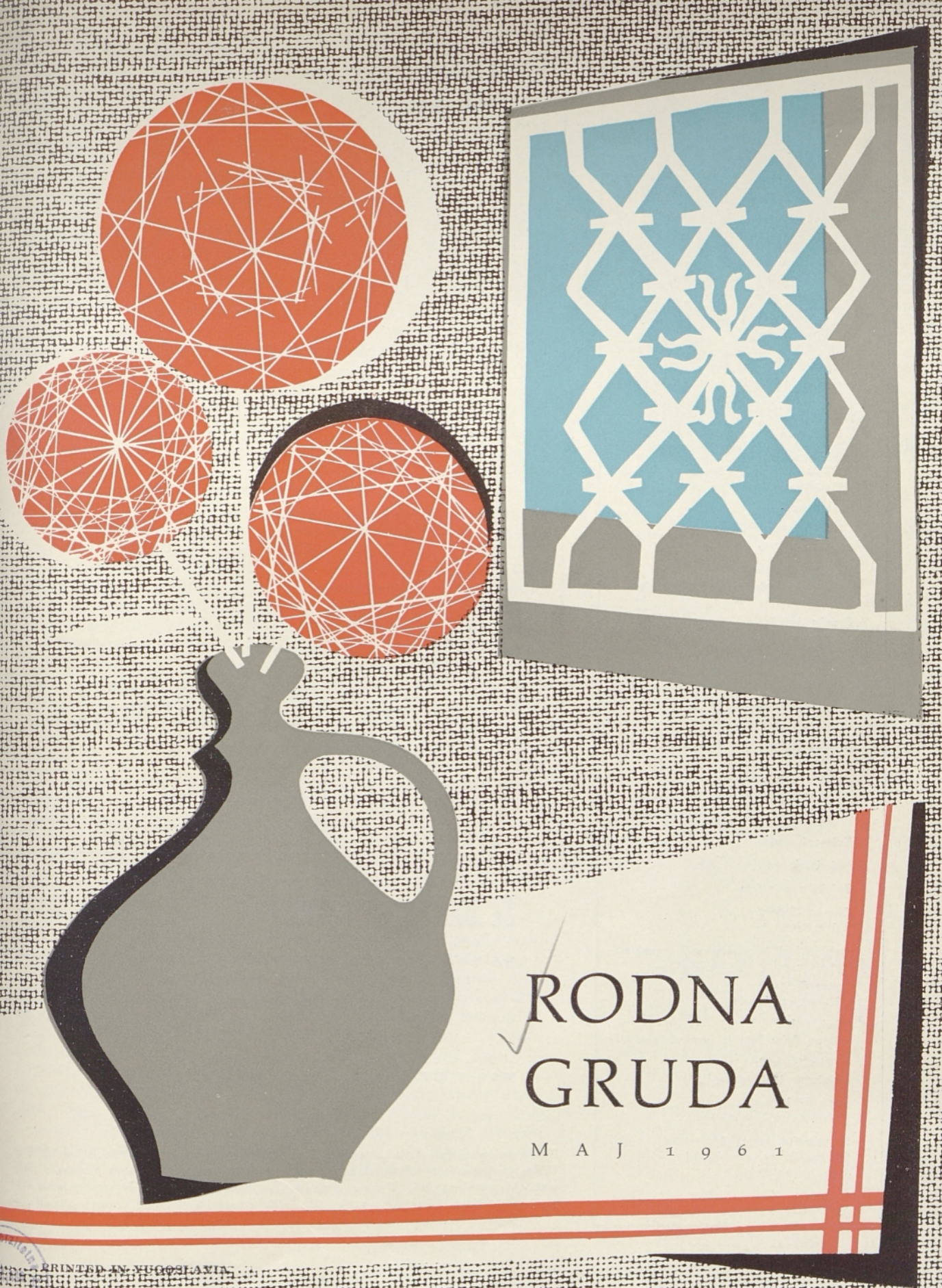

RODNA GRUDA

M A J 1 9 6 1

VSEBINA

Ob 20-letnici ustanovitve Osvobodilne fronte

Stane Kavčič, predsednik republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije:
Nova zmaga delovnih ljudi v Jugoslaviji

Številke govore

Ob jubileju Slovenske izseljenske matice

Tone Seliškar:
Naš letošnji prvi maj

Ina Slokan:
Ljubljana 9. maja tisoč devet sto petinštiridesetega

Vida Brest:
Svoboda (pesem)

Predsednik Tito zopet med nami

Dr. Miha Butina:
Znatno povečanje vseh pokojnin s 1. januarjem 1961

Branko Žužek:
Jutro

Po domači deželi

Razgledi

Iz urada Matice

Manifestacije naših izseljencev ob obisku državnega sekretarja FLRJ Koče Popovića v Kanadi

Anton Kukovica:
Počival bo v domači zemlji

15 let mladinskih delovnih brigad

Kulturni zapiski

Kaj delajo naši na tujem

Rojaki nam pišejo

Damjan Brvar:
Čez Savo

Šport: Novi telesnokulturni organizaciji (E. B.)

Eugen Bergant:
Kros spet aktualen

Mladi rod:
Dane Zajc: Bila je pomlad (pesem)

Srečko Kosovel:
Dete na trati (slikopis)

Josip Ribičič:
Nevihla (z besednjakom)

Se pomnite, tovariši?
Marjan Suban: Osvobojeni
Otroci vprašujejo

Rojakinje rojaki!

Kot 2000. knjiga naše založbe so reprodukcije velikega slovenskega umetnika Ivana Groharja

MONOGRAFIJA — 3000 din

Priporočamo vam knjigo Matije Čopa

SVET V VRHOVIH

ki v zbirki fotografij prikazuje lepote naših planin in gorskih dolin

Knjiga je še v tisku in je zanjo mnogo interesa

Ne pozabite domačih vrhov

Za mlade matere pa smo izdali knjigo znanega pediatra dr. Marija Avčina:

NAŠ OTROK — 1000 din

Naročila sprejema

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Ljubljana, Titova 25 — Jugoslavija

ŽE DANES OPOZARJAMO

na velik nagradni razpis

Slovenske izseljenske matice za pridobivanje novih naročnikov na Rodno grudo

več v prihodnji številki

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanaestkrat na leto. Letna naročnina je 4 dolarje ali enaka vrednost v drugi valuti. Poštšina plačana v gotovini. Odgovorni urednik Tomo Brejč. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/5-155

OB

20. obletnici

USTANOVITVE

OSVOBODILNE FRONTE

Dvajset let je minilo od dne, ko je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Bila je ustanovljena v najusodnejšem času, kar jih pozna slovenska zgodovina, v času, ko se je stara jugoslovanska državna tvorba sesula pod prvim udarcem tujih fašističnih napadalcev, ko je slovenska zemlja docela razkosana in so osvajalci njeno ljudstvo zapisali poginu.

Kot izraz življenjske nuje slovenskega naroda se je Osvobodilna fronta oblikovala v široko organizacijo vsenarodne nastaje, v enotno množično politično tvorbo povsem novega kova, ki je izključevala preživele oblike nekdanjih strankarskih kombinacij in koalicij. Cilji osvobodilnega boja, ki jih je vodstvo Osvobodilne fronte proklamiralo takoj ob njeni ustanovitvi, se niso omejevali zgolj na osvoboditev izpod jarma tujih fašističnih okupatorjev, marveč so od vsega začetka merili na globoke revolucionarne izpremembe v naši družbeni stvarnosti. Odpor proti odnosom med ljudmi in narodi, kakršni so bili značilni za staro Jugoslavijo, je rodil neomajno zavzetost za novo, demokratično skupnost enakopravnih jugoslovanskih narodov. V tem je bil vir strnjenosti in notranje trdnosti Osvobodilne fronte, njene zakoreninjenosti v najširših množicah.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je uresničila cilje, ki jih je postavila ob svojem začetku 1941. leta. V osvobojeni domovini je kot sestavni del enotne Ljudske fronte Jugoslavije usmerila vse svoje napore v delo za utrditev ljudske oblasti, za obnovo narodnega gospodarstva in za njegov razvoj na novih, socialističnih temeljih, za vsestranski politični, gospodarski in kulturni napredek ljudske republike Slovenije.

Ustrezno novi stopnji, novi vsebini in ciljem v razvoju naše družbene stvarnosti, je Ljudska fronta Jugoslavije prerasla v Socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije, zbirajoč v svojih vrstah vse državljane, ki se čutijo pobežane s socialističnim sistemom, uveljavljajoč se kot ena izmed najpomembnejših oblik neposredne demokracije v Jugoslaviji. S tem je hkrati Osvobodilna fronta na Slovenskem nadaljevala svojo pot v Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije, utrjujoč z vsemi silami usodno povezanost slovenskega naroda z drugimi narodi socialistične Jugoslavije.

Stopamo v novo obdobje našega družbenega razvoja, ki ga je napovedal V. kongres Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in ki ga odpirajo daljnosežni ukrepi teh dni, usmer-

Iz partizanske skicirke naših umetnikov:
Nikolaj Pirnat: Na juriš

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE
V LJUBLJANI

MAJ 1961

LETO VIII

jeni k poglobljanju našega sistema družbenega samoupravljanja. Tretji petletni načrt 1961—1965 predvideva nagel dvig naše industrijske in kmetijske produkcije na raven sodobne tehnologije in izkoriščanja dosežkov moderne znanosti za ostvarjenje novih produkcijskih možnosti. Razmah produktivnih sil, ki naj se kaže v vedno višji življenjski ravni, pomenja uresničevanje vedno bolj vsestranskega človeka, ki že po načinu urejanja odnosov v produkciji prerašča podedovano razdvojenost med delavci ročnega in umskega dela.

Začetek novega obdobja, ko so zamisli in oblike naše socialistične družbe deloma že uresničene, deloma pa šele odprte možnosti za njen bodoči razvoj, terja nove napore naših delovnih ljudi. Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije, dedinja in nadaljevalka slavne Osvobodilne fronte, bo tudi v tem obdobju izražala in povezovala težnje slovenskega naroda, bo osenarodni parlament slovenskega ljudstva, ki bo ustvarjalne napore vseh naših delovnih ljudi povezoval v skladno celoto.

*Iz proglasa Izvršnega odbora
Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije*

Stane Kavčič, predsednik republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije

Nova zmaga delovnih ljudi v Jugoslaviji

Konec februarja je Zvezna ljudska skupščina sprejela vrsto novih zakonov in na njih osnovi Zvezni izvršni svet tudi mnogo novih uredb in predpisov o gospodarskem sistemu oziroma o družbenih odnosih, o pravicah in dolžnostih delovnih kolektivov in delovnih ljudi v Jugoslaviji. Vse te spremembe v bistvu pomenijo utrjevanje tistih načelnih pravic in dolžnosti delovnih ljudi, na katerih je zgrajen celoten družbeni sistem nove socialistične Jugoslavije. Take kvalitetne spremembe v gospodarskem sistemu, spremembe namreč, ki bodo imele velike posledice ne samo v gospodarstvu, ampak tudi v družbenih in političnih odnosih, so bile mogoče predvsem zaradi naslednjih dveh činiteljev. Prvič zaradi tega, ker so bile z dosedanjim gospodarskim razvojem Jugoslavije in njenim vsestranskim napredkom v materialnem pogledu že premagane tiste prve in začetne težave, zaradi katerih iz objektivnih razlogov ni bilo mogoče dati delovnim kolektivom, delavskim svetom in proizvajalcem večjih in širših materialnih pravic in možnosti. Drugič, te spremembe so posledica tudi visoke politične zvesti in zrelosti naših delovnih ljudi, s katero so v okviru svojih dosedanjih pravic in dolžnosti dokazali, da so sposobni pravilno in koristno na osnovi samoupravljanja upravljati z družbenimi sredstvi in brez varuštva kogar koli gospodariti z njimi tako, da je imel vsak posameznik kakor tudi vsa naša skupnost od tega čim več koristi.

Družbeno-ekonomska vsebina sprejetih sprememb v gospodarskem sistemu je, na kratko povedano, predvsem v tem, da se razdeljuje ustvarjeni dohodek na osnovi dela in delovnih rezultatov vsakega posameznika kakor tudi celotnih delovnih kolektivov gospodarskih organizacij in

drugih samoupravnih organov. Močnejše se s temi spremembami poudarja znano načelo, da tisti, ki več dela in bolje dela, naj tudi več dobi, oziroma tisti, ki slabše in manj dela, naj za tako svoje delo dobi tudi manjšo nagrado.

To načelo, ki bo zdaj na osnovi novih zakonov bolj dosledno izvedeno, kot je to primer do zdaj, bo imelo zelo ugodne posledice predvsem v gospodarskem, političnem in moralnem pogledu. Glede na gospodarski razvoj — kljub temu, da je zelo dinamičen in velik — vendar ne bi mogli trditi, da so bile že do zdaj izkoriščene vse možnosti in vse rezerve, ki se skrivajo bodisi v dosedanjih proizvajalnih sredstvih, bodisi v organizaciji proizvodnje, bodisi v sami delovni storilnosti delavcev. Predvsem zato, ker so se kljub delavskemu samoupravljanju še zadržale glede delitve ustvarjenega dohodka nekatere ne dovolj stimulativne oblike, niso delovni kolektivi vedno in povsod izkoristili vse dosedanje možnosti za čim večjo proizvodnjo. S sedanjimi spremembami v gospodarskem sistemu pa so take nestimulativne oblike razdeljevanja ustvarjenega dohodka odpravljene. To bo v delovnih kolektivih aktiviziralo nove ustvarjalne sile za čim boljšo proizvodnjo in za čimbolj racionalno gospodarjenje. Na osnovi tega lahko z vso upravičenostjo pričakujemo v prihodnjih letih v Jugoslaviji še hitrejši gospodarski razvoj, kot je bil to primer v preteklih letih kljub temu, da je ta razvoj, kot rečeno, bil že itak med najhitrejšimi na svetu.

S tem, da so delavski sveti dobili zdaj ne samo širše gospodarske možnosti za svoj napredek, ampak tudi nove pravice glede samoupravljanja, bo to imelo tudi zelo ugodne posledice za

To sliko nam je poslal naš naročnik John Kink iz Waukegana, ki je lani s soprogo Mary že drugič po osvoboditvi obiskal rojstno domovino. Na sliki mr. Kink s svojim nečakom tov. Stanetom Kavčičem (avtorjem tega članka) in njegovo družino.

stanje in razvoj političnih in družbenih odnosov. Delavsko samoupravljanje prihaja s tem v novo obdobje svojega razvoja, v obdobje namreč, ko mora še bolj kot do sedaj priti do izraza tisto, kar predlagajo, kar želijo in o čemer samostojno sklepajo delavci sami. Pri vsem tem ne gre za nekakšno abstraktno demokracijo. Gre za to, da delovni ljudje sami bodisi v okviru svojega podjetja, bodisi v okviru svoje občine pretresajo javno in demokratično vsa pereča vprašanja svojega življenja in delovanja in da o njih na osno-

vi svojih spoznanj neodvisno in samostojno odločajo in sklepajo ob jasni zavesti, da so tako pred družbo kakor pred samim seboj odgovorni za posledice svojih sklepov.

Rekli smo, da bodo sedanje spremembe v gospodarskem sistemu imele svoje posledice tudi v vzgojno-moralnem pogledu. Postale bodo eden izmed odločilnih činiteljev za izoblikovanje moralne podobe našega delovnega človeka. Znan je stari slovenski pregovor, ki pravi: Kolikor imaš — toliko veljaš. Lahko rečemo, da je ta pregovor za sedanje razmere na Slovenskem res že zelo, zelo zastarel. Zdaj postaja pri nas najvažnejše to, kaj kdo zna in kako dela. Ne na osnovi praznih besed in donečih fraz, ne na osnovi protekcije ali take ali drugačne karakteristike, ampak predvsem na osnovi dela, na osnovi stvarnih rezultatov posameznika se ocenjuje in se mora ocenjevati vsakdo pri nas. Delo postaja tista družbena vrednota, brez katere se ni mogoče zamisliti prave vrednosti človeka. Družbena veljava, ugled, spoštovanje in priznanje vsakega posameznika postajajo še bolj odvisni od njegovih praktičnih delovnih rezultatov.

Na tej osnovi zgrajena moralna načela, na tej osnovi izoblikovana človeška podoba delovnega človeka pa tega človeka istočasno plemeniti in ga dela še bolj človeškega in še bolj delovnega, kakor je bil kdaj koli poprej. S takim svojim delovanjem in ravnanjem pa si on tudi nenehno izboljšuje svoj materialni položaj in svoje življenjske pogoje. To pa je končno tudi osnovni in glavni smisel socializma v Jugoslaviji, taka je končno bodočnost delovnih ljudi pri nas, za katero so se borili in marsikaj žrtvovali in katera se zdaj sicer postopoma, toda vendar že zelo hitro uresničuje.

ŠTEVILKE GOVORE

Kako je bilo pri nas včasih in kako je danes... »Moralni smo na tuje, ker doma ni bilo kruha, ni bilo zaslužka...« dan za dnem beremo v vaših pismih. Vzemimo za primer samo novomeški okraj, ki je pred desetletji dal veliko naših pridnih rok tujim deželam.

Pred dobrimi dvajsetimi leti je imelo na področju sedanjega novomeškega okraja stalno zaposlitev le nekaj tisoč prebivalcev. Zdaj pa ima v tem okraju stalen poklic 29.200 prebivalcev in samo lani se je na novo zaposlilo v domačih podjetjih nad 1500 delavcev in delavk. Komaj petnajst let je od tega, kar je znašal narodni dohodek na prebivalca v tem okraju nekaj deset tisočakov na leto, lani pa se je že dvignil na 135.979 dinarjev. V programu petletnega razvoja gospodarstva v okraju pa smo za novo petletno obdobje predvideli: konec leta 1965 bo dosegel narodni dohodek na prebivalca v okraju 301.540 dinarjev. Medtem ko smo v 1956—1960 povečali dohodek v okraju za 99,5 odstotka, ga bomo v novi petletki kar za 128,4 odstotka.

Žulji naših rok so skriti v zanimivih številkah. Lani je novomeški okraj ustvaril za dobrih 49 milijard bruto proizvodnje, čez kratkih pet let pa se bo ta znesek povečal na letnih 105 milijard din vrednosti. V teh številkah je zajet trud delavcev v industriji, kmetijstvu, gozdarstvu, prometu, trgovini, gradbeništvu, gostinstvu in obrti... v novomeškem okraju.

Podobno kakor v tem okraju je tudi drugod v naši hitro napredujoči deželi...

OB JUBILEJU

Slovenske
izseljenske
matice

Dne 15. aprila je bila v Klubu poslancev v Ljubljani slavnostna seja ob desetletnici Slovenske izseljenske matice. Poleg članov glavnega in izvršnega odbora Matice so se seje udeležili tudi zastopniki Izseljenskih matic iz drugih republik FLRJ in predstavniki javnega in kulturnega življenja. Navzoč je bil tudi soustanovitelj matice in njen prvi predsednik književnik Tone Seliškar. O delu Matice v preteklih desetih letih je govoril njen predsednik ljudski poslanec Ivan Regent. Nato je odboru čestital in želel Matici nadaljnjih uspehov podpredsednik SZDL Slovenije France Kimopec-Ziga. Na predlog predsednika je bila s seje poslana pozdravna brzojavka predsedniku Ljudske skupščine LRS Mihi Marinku.

On April 15, 1961, the Centre of the Slovene Emigrants held a meeting in the Parliamentary Club at Ljubljana apropos of the Centre's tenth anniversary. The meeting was attended by the members of the Centre's General and Executive Committees; the Centre's of Emigrants of the other Yugoslav Republics, and the public and the cultural life were represented, too. The Centre's co-founder and first chairman, the writer Tone Seliškar, was also present. The actual chairman Ivan Regent, a deputy at the People's Parliament, gave an account of the Centre's work in the last decade, after which the vice-chairman of the Socialist Union of Working People France Kimopec-Ziga congratulated the Committee and wished the Centre further success. Upon the chairman's proposal a salutatory wire was sent to Miha Marinko, chairman of the People's Parliament.

Le 15 avril la Centrale des Emigrants de Slovénie a tenu, dans le Club des Parlementaires à Ljubljana, une séance solennelle à l'occasion du 10e anniversaire du Centre. Avec les membres du Comité Général et du Comité Exécutif du Centre, les représentants des Centres des Emigrants des autres Républiques de la Yougoslavie, et de la vie publique et culturelle ont pris part à la séance; y a aussi assisté le cofondateur (et premier président) du Centre, l'écrivain Tone Seliškar. Le président actuel du Centre, le député du peuple Ivan Regent, a parlé du travail du Centre exécuté dans ces dix ans; puis, le vice-président de l'Union Socialiste du Peuple Travailleur de la Slovénie, France Kimopec-Ziga, a félicité le Comité et souhaité au Centre des succès ultérieurs. Sur la proposition du président on a salué par télégramme le président du Parlement du Peuple Miha Marinko.

Am 15. April fand im Abgeordnetenklub zu Ljubljana anlässlich der Zehnjahrfeier der Slowenischen Auswandererzentrale eine Festsitzung statt. Ausser den Mitgliedern des Haupt- und des Vollzugsausschusses der Zentrale nahmen an der Sitzung auch Vertreter der Auswandererzentralen der übrigen Republiken Jugoslawiens und des öffentlichen und kulturellen Lebens teil. Auch der Mitbegründer und erste Vorsitzende der Zentrale, der Schriftsteller Tone Seliškar, war anwesend. Über die Tätigkeit der Zentrale im vergangenen Jahrzehnt sprach ihr Vorsitzender, der Volksabgeordnete Ivan Regent. Darauf wünschte der zweite Vorsitzende des Sozialistischen Verbandes der Werktätigen Sloweniens, France Kimopec-Ziga, der Zentrale Glück und weitere Erfolge. Auf Vorschlag des Vorsitzenden wurde von der Sitzung ein Begrüssungstelegramm an den Vorsitzenden des Volksparlamentes von Slowenien Miha Marinko abgeschickt.

naš letošnji **PRVI MAJ**

Malokje na svetu je bilo prvega maja tako praznično in tako veselo, kakor v Jugoslaviji. Saj si je naš delovni človek vse to, kar danes ima in uživa, sam s puško v roki pridobil. Ne samo, da je pregnal tujega okupatorja s svoje ljubljene zemlje, ampak je tudi opravil z domačimi izdajalci in izkoriščevalci. In ker pade zmaga prav v mesec maj, ker smo v maju osvobodili Ljubljano in Slovenijo, ker smo maja ustanovili prvo slovensko vlado, ker smo maja začeli vladati prvi samostojni slovenski državi — Ljudski republiki Sloveniji, prav zato praznujemo pri nas Prvi maj še prav posebno slovesno.

Ko se je pričel poslednji odločilni boj, je naš delovni človek, ko je zgrabil za orožje, takole mislil, kakor je napisal v poslovnem pismu svoji materi tik pred nasilno smrtjo jeseniški delavec in pisatelj Tone Čufar: »Živimo v času, ko morajo biti slovenske matere močne, ko morajo prenesti več kot kdaj koli poprej. In moške, stari in mladi, morajo biti res moške! Za vaju, ljuba mama in dragi oče, sem prepričan, da sta med njimi. Treba je junaško vztrajati v tem viharju! Pod plazom, ki ga je vihar v teh letih sprožil, bodo zasuti milijoni, od Slovencev pa tisoči. Vendar, narod bo obstal in končno na tej zemlji vendar zadihal tako kakor zasluži. Če katerega nas ne bo, vedita, da nismo živeli zaman, da smo bili tam, kjer mora biti sin dobre, trpeče slovenske matere in vedno zavednega slovenskega delavskega očeta!«

Ponosni, svobodni in samozavestni praznujemo Prvi maj. Imamo vse, po čemer še vedno hrepenijo delavci vsega sveta. Sami upravljamo tovarne, rudnike, železnice, pošto in telegraf, prekoceanske proge... Naš delavec je že gospodar vsega bogastva svoje zemlje. Nikjer na svetu nima toliko pravic, kakor v Jugoslaviji. Ponosno in samozavestno zre v svojega voditelja Tita, ki se je prav nedavno vrnil s svoje miroljubne poti po zahodni Afriki. Njegova sveta gesla so: mir na svetu, prijateljstvo med narodi, vse pravice delovnemu ljudstvu! Gesla, ki jih z navdušenjem podpisuje sleherni jugoslovanski državljan.

Pesem in cvetje, prijateljski stiski rok, objemi starih borcev, vesel nasmeh mladih graditeljev, srečen izraz naših otrok in delavnih žena — vse to je gorelo kot tisočero kresov letošnjemu Prvemumu maju v pozdrav.

Posnetek z lanskega proomajskega sprevoda v Ljubljani

G. A. Kos: Ljubljana pozdravlja osvoboditelje
(detalj s freske: Prihod prve slovenske narodne vlade v Ljubljano, spredaj predsednik Boris Kidrič)

LJUBLJANA

9. MAJA

en tisoč
devet sto
petinštiridesetega

»V noči od 8. na 9. maj 1945 so Nemci na Rožniku vse svoje stvari pospravili, veliko polneno Hitlerjevo zastavo pa zažgali. Zadnja vojaška edinica, ki je bila v Ljubljani na Rožniku, je bila »Marineflag«. Pod Rožnikom ob poti v Tivoli pa je bilo poljsko topništvo. Tisto noč so vsi izginili. En tisoč štiri sto sedeminosemdeset dni je bila Ljubljana okupirana, podobna koncentracijskemu taborišču, a 9. maja 1945 smo dočakali toliko zaželeno svobodo.«

To je droben zapisek enega številnih prebivalcev Ljubljane. Zapisal ga je zdaj že pokojni upokojeni železniški uradnik Franjo Bajt, oče Bojana in Marka, dveh partizanov, ki sta padla za svobodo, katero smo vsi tako težko čakali.

En tisoč štiri sto sedeminosemdeset dni je bila Ljubljana okupirana, vsa obdana z bunkerji in bodečo žico. Kakor osja gnezda so vsepovsod prežale okupatorjeve zasede in straže, polnile so se ječe, padali so talci. Toda uporna Ljubljana ni klonila, nasprotno, njena uporna moč je rasla, se krepila. Osvobodilna fronta je razpredla svojo organizacijo po vsem mestu. Že v letu 1941 je imela Ljubljana nad dve sto odborov OF. Poleti sta bili v Ljubljani organizirani prvi partizanski četi: molniška in rašiška. V naslednjem letu je imela Ljubljana že 350 terenskih odborov OF in 65 kvartov. Ko je OF razpisala narodni davek — liro od posameznika, je zavedna Ljubljana prispevala štiri milijone devet sto tisoč lir. Ob razpisu narodnega posojila je bilo zbranih nadaljnjih dvanajst

milijonov. Obleke in obutve ter drugih predmetov je prispevala Ljubljana za partizane v vrednosti 50 milijonov lir. Držalo je, kakor so poročali Sardinci v Rim: »Kljub energičnim vojaškim ukrepom se uporniška dejavnost nadaljuje...« Ljubljana je bila srce upora slovenskega naroda in to srce je bilo z živim zmagovitim utripom do osvoboditve. In ko je 1. oktobra 1945 v osvobojenem Kočevju zasedal zbor svobodno izvoljenih poslancev slovenskega naroda, je poslal »svoj prvi in najtopplejši pozdrav srcu slovenskega odpora, Tebi, junaška, neuklonljiva, draga Ljubljana...«

Devetega maja en tisoč devet sto petinštiridesetega...

Tisto jutro je bilo vse drugače zlato kakor so sicer sončna majska jutra. Bilo je — kakor da je nemir silnega pričakovanja pripet na vsak mladozeleni list in cvet. Ta nemir smo nosili v očeh, bil je v sleherni naši besedi in našem dihu.

Saj smo ta dan tako dolgo čakali. Vse zadnje tedne, ko smo vedeli, da je čisto blizu, smo se

pripravljali nanj in nemir v srcih se je večal, postal je tako silen, da bi nam skoraj razneslo prsi...

Kje povsod so se pripravljale in lepile zastavice. Kos za kosom zbirale cigarete, ki so bile velika dragocenost v tistih časih.

»Ko pridejo naši fantje, jih moramo sprejeti čim lepše!« je šlo od ust do ust. V tistih zadnjih dneh, polnih velikih veselih in žalostnih novic: »Na Turjaku so belogardisti zverinsko pobili skupino naših aktivistov, ki so jih v zgodnjem jutru privlekli iz zaporov v prisilni delavnici v Ljubljani...« »Prihajajo, prihajajo... V Ajdovščini je bila ustanovljena slovenska vlada...«

Zdaj pa zdaj je začelo pokati. Čule so se detonacije eksplozij. Okupator je zažigal skladišča. Po Dolenjski cesti se je vlekla žalostna kolona voz proti mestu. Domobranci zapeljanci so bežali pred »groznimi« partizani. Domobranci so sami slačili uniforme in plenili po hišah bicikle in bežali, bežali...

Vse to je napovedovalo veliki, težko pričakovani dan.

Mi pa smo se pripravljali na sprejem. Od hiše do hiše so hodile žene in dekleta in zbirale: moko, sladkor, jajčka, smetano. Po žličkah smo dajali sladkorja, ki smo ga dobivali na živilske karte, strogo odmerjenega na dekagrame. Skrbno, skozi najfinejša svilena sita smo sejali enotno moko, ker drugačne pač nismo imeli. Posnemali smo tisto malo mleka in zbirali smetano, pa jajčka,

surovo maslo — naši osvoboditelji morajo biti lepo sprejeti.

Čudovito iznajdljive smo bile gospodinje v tistih časih. Lahko bi rekli, da smo znale čarati. In tako je tudi v tistih dneh iz malih količin zbranih dobrot nastalo krhko sladko rumeno pečivo, ki sicer ni bilo napravljeno po receptih kuharskih knjig, pa je bilo še bolj okusno.

In tisto tako vse drugače zlato majsko jutro smo bili pripravljani. Naši vrtovi so dali vse cvetje, vse mlado zelenje in še bi ga radi dali. Polna naročja smo ga imeli in še ga je bilo premalo.

Le od kod se je vzelo morje vseh teh zastav in zastavic, ki so visele raz oken in hiš? Vsaka bi lahko o sebi povedala posebno zgodbo. Kje vse so bile skrite, iz česa vsega so bile sešite — a kaj to? Zdaj so bile tu veselo zibajoče v vetru kot tisoče izproženih rok, mahajočih v radosten pozdrav.

Prišli so sredi dopoldneva fantje VII. korpusa in IV. armade s cvetjem na prsih in sončnim ponosom v očeh. S cvetjem smo jih zasuli, s solzami ponosa smo jih sprejeli, jokali smo, ker se smejati skoraj nismo več znali in ker je bila radost prevelika, presilna.

Tako je sprejela naša draga tisočkrat ranjena, pogumna, neuklonljiva Ljubljana devetega maja en tisoč devet sto petinštiridesetega svoje osvoboditelje in dan pozneje prvo slovensko narodno vlado in njenega predsednika Borisa Kidriča.

Ina Slokan

Vida Brest:

Svoboda

Svoboda!

Na cestah, ulicah, vaseh zastave,
mlaji, slavaloki
in med ljudmi je kakor med otroki,
ki ne teže skrbi jih in težave.

Svoboda!

Na pragu z materjo se sin objema
in ona, srečna mati partizana
je danes, kot še nikdar razigrana.
Svoboda je, čemu bi se še bali.

»Saj bilo je hudo,
a vse, prav vse smo pretrpeli,
pa bomo zdaj lahko mirno živeli!«
In sreče solza ji rosi oko.

Svoboda!

Zresni se čelo sina, partizana,
pogled strmi zamišljen čez gozdove,
kjer veter poje tiho čez grobove...
Kaj res je, res vsa borba zdaj končana?

Svoboda!

Ob poti siva starka v dalj strmi...
»Tu, s te strani sem morali bi priti
sinovi trije, pa jih ni in ni...«

Nagrajeni slovenski znanstveniki

Vsako leto 11. aprila ob obletnici smrti našega velikega revolucionarja Borisa Kidriča se iz posebnega sklada, ki nosi Kidričevo ime, podeljujejo nagrade za najboljša domača znanstvena dela. Letos so bili nagrajeni: dr. Anton Melik, dr. Jurij Stempihar in dr. Robert Blinc s sodelavci. Poleg teh je bilo razdeljenih še nekaj nagrad za iznajdbe in izpopolnitve in za razprave na razpisane teme. Nagrade je na svečani seji razdelil predsednik tega Sklada Viktor Abelj, ki je dejal, da bo Kidričev sklad zdaj z novim zakonom še pridobil na svojem pomenu, ker bo postal naš republiški sklad za financiranje znanstveno razširjevalnega dela v Sloveniji.

Every year on April 11 (the anniversary of the great revolutionary's Boris Kidrič's death, the best domestic scientific books are rewarded out of a special fund bearing Kidrič's name. This year's prizemen have been: Dr Anton Melik, Dr Jurij Stempihar, Dr Robert Blinc and his collaborators. Moreover, some prizes were awarded for inventions, improvements, and papers on themes announced for public competition. The prizes were distributed by the chairman of the Fund Viktor Abelj, who declared that by a new law the Fund would get even weightier, becoming a Republican Fund for financing scientific research work in Slovenia.

Chaque année, le 11 avril, à l'anniversaire de la mort du grand révolutionnaire Boris Kidrič, d'un Fonds spécial portant son nom des prix sont décernés pour les meilleures oeuvres scientifiques de la Slovénie. Cette année, des prix ont été remportés par le dr. Anton Melik, le dr. Jurij Stempihar et le dr. Robert Blinc et ses collaborateurs. En outre, quelques prix ont été distribués pour des inventions et perfectionnements et pour des dissertations sur des thèmes mis au concours. Les prix ont été distribués par le président du Fonds de Kidrič, Viktor Abelj, qui a déclaré qu'en vertu d'une nouvelle loi le Fonds de Kidrič sera bien plus important encore parce qu'il deviendra un Fonds de la République de Slovénie pour des recherches scientifiques.

Alljährlich am 11. April, am Jahrestag des Todes des grossen Revolutionäers Boris Kidrič, werden aus einem besonderen Fonds, der Kidrič' Namen trägt, Preise für die hervorragendsten einheimischen wissenschaftlichen Arbeiten verteilt. Die heurigen Preisträger sind: Dr. Anton Melik, Dr. Jurij Stempihar und Dr. Robert Blinc mit seinen Mitarbeitern. Ausserdem wurden noch einige Preise für Erfindungen, Verbesserungen und für Bearbeitungen ausgeschrieben Themen vergeben. Der Obmann des Fonds Viktor Abelj verteilte die Preise auf einer Feier; wie er bekanntgab, wird der Kidričfonds jetzt durch ein neues Gesetz noch an Bedeutung gewinnen, denn er wird ein Landesfonds zur Finanzierung wissenschaftlicher Forschung in Slovenien werden.

Maršal Tito se pelje s predsednikom Liberije Tubmanom po glavnih ulicah Monrovie

Predsednik Tito pri ogledu načrtov za gradnjo hidrocentrale v Gani, ki jo bodo gradili jugosl. strokovnjaki

Predsednik naše republike maršal Tito je zopet med nami. Veliko potovanje, na katerem je s spremstvom obiskal mlade države zahodne in severne Afrike, je končano. Ta velika pot je bila predvsem poslanstvo miru, zблиževanja in prijateljskega sodelovanja. Izredno topli in prijateljski sprejemi v oseh deželah, ki jih je obiskala naša državna delegacija, so dokaz, da je bilo potovanje uspešno. Habib Burgiba, predsednik Tunizije, kjer so se zadržali naši državniki na obisku šest dni, je v svojem pozdravnem govoru v Tunisu naglasil: »Za nas pomeni predsednik Tito tisto poljo do napredka in neodvisnosti, za katero mladi svobodoljubni narodi vedo, da jim zagotavlja njihov obstoj in dostojanstvo in močno prispeva k mednarodnemu ravnovesju — osnovnemu pogoju za mir med ljudmi.«

The President of Yugoslavia is back among us. Marshal Tito has finished his great journey through the young republics of West and North Africa. This extensive tour had been mainly a mission of peace, of approach and friendly cooperation. The extraordinarily warm and kind receptions in all the countries visited by our state delegation have proved that this tour has been useful. Habib Bourguiba, the President of Tunisia, where our statesmen were staying six days, has stressed in his address of welcome at Tunis: »To us President Tito means the ambition to win progress and independence, known by young freedom-loving nations to ensure their existence and dignity, and to contribute vigorously to international equilibrium — the essential condition of peace among people.«

Le président de notre République Fédérative est de nouveau parmi nous, ayant terminé son grand tour des jeunes états de l'Afrique de l'Ouest et du Nord. Ce voyage étendu avait été surtout une mission de paix, de rapprochement et de collaboration amicale. L'accueil infiniment chaleureux dans tous les états visités a témoigné du succès de la tournée. Habib Bourguiba, le président de la Tunisie, a déclaré: »Pour nous le maréchal Tito signifie cette ambition vers le progrès et l'indépendance qui garantit aux nations jeunes l'existence libre et la dignité, et contribue à l'équilibre international, ce qui est la condition essentielle de la paix dans le monde.«

Der Präsident unseres Bundesstaates ist wieder unter uns. Marschall Tito hat seine grosse Reise durch die jungen Staaten West- und Nordafrikas beendet. Diese ausgedehnte Rundfahrt war vor allem eine Gesandtschaft des Friedens, der Annäherung und freundschaftlichen Zusammenarbeit. Der ausserordentlich warme, freundschaftliche Empfang in allen von unserer Staatsdelegation besuchten Ländern hat den Erfolg dieser Reise bewiesen. Habib Burgiba, der Staatspräsident von Tunesien, wo unsere Staatsmänner sechs Tage verweilt haben, betonte in seiner Begrüssungsansprache in Tunis: »Für uns bedeutet Präsident Tito jenen Willen zum Fortschritt und zur Unabhängigkeit, der den jungen freiheitsliebenden Völkern — wie sie genau wissen — ihren Bestand und ihre Würde sichert, und kraftvoll zum internationalen Gleichgewicht beiträgt, einer Grundbedingung des Friedens zwischen den Menschen.«

Znatno povečanje vseh pokojnin s 1. januarjem 1961

Na zasedanju Zvezne ljudske skupščine konec februarja in začetkom marca letošnjega leta je bil sprejet zakon, s katerim je bil zelo izboljšan materialni položaj vseh uživalcev dajatev iz invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Vse dajatve so bile namreč povečane povprečno za 25 % in sicer od 1. januarja 1961 dalje.

V zadnjih štirih letih je to že četrto povečanje vseh pokojnin.

Med 1957. in 1958. letom sta bila izdana dva zakona, in sicer zakon o pokojninskem zavarovanju, ki urejuje starostne in družinske pokojnine ter zakon o invalidskem zavarovanju, ki urejuje invalidske pokojnine in druge pravice zavarovancev za primer, da postanejo popolnoma ali deloma invalidni. Ob prehodu na ta dva zakona so bile na novo urejene in povečane vse dajatve iz teh panog socialnega zavarovanja. Nato so bile te dajatve povečane še dvakrat. Vendar se raven vseh pokojnin bistveno ni spremenila, ker so ta povečanja predstavljala v bistvu kompenzacijo za uvedbo ekonomskih namenj za stanovanje in splošno povišanje cen nekaterim važnim prehranskim predmetom.

Med izvajanjem omenjenih dveh zakonov se je zaostriло vprašanje izenačenja upokojencev, upokojenih po starih predpisih, z upokojenci, ki so bili upokojeni po novih predpisih. Ta problem se je postavil že prej. Njegova rešitev pa je bila ob vsaki spremembi zadnjih predpisov le delna. Zaradi velikih družbenih in ekonomskih sprememb rešitev tega problema ni bila lahka. Upokojenci, upokojeni po prejšnjih predpisih, a teh je okrog 70 %, so zahtevali temeljito rešitev tega problema.

Hitri družbeno politični in gospodarski razvoj ter prehod od prejšnjih oblik nagrajevanja v gospodarstvu, pa tudi v javni upravi, na nove stimulatивnejše oblike delitve osebnega dohodka je zahteval prilagoditev predpisov socialnega zavarovanja novim oblikam nagrajevanja po učinku dela. Ta razvoj teče dalje, zaradi česar je treba pričakovati še novih sprememb v socialnem zavarovanju.

V zvezi s temi spremembami je bilo potrebno na novo urediti starostne, invalidske in družinske pokojnine ter tudi druge dajatve iz teh panog socialnega zavarovanja. V republiki Sloveniji je danes zdravstveno zavarovanega že 95 % osega prebivalstva. Število upokojencev se veča

iz leta v leto in postajajo tako problemi upokojencev splošni družbeni problemi, ki se tudi rešujejo s tega širšega vidika. Na 1000 aktivnih zavarovancev, računajoč samo zavarovance, ki so zavarovani ne samo za primer bolezni, temveč tudi za onemoglost, starost in smrt, je v letu 1960 bilo 240 upokojencev in uživalcev drugih dajatev iz invalidskega zavarovanja, in sicer je bilo na 1000 aktivnih zavarovancev 107 starostnih, 53 invalidskih in 63 družinskih upokojencev ter 7 uživalcev drugih dajatev iz invalidskega zavarovanja. To pomeni, da pride na 4 aktivne zavarovance 1 upokojenec. Že te številke zgovorno dokazujejo, kako široka je zaščita delovnih ljudi po socialnem zavarovanju.

Življenjski standard delovnih ljudi se je v zadnjih letih povečal, medtem ko je realna vrednost pokojnin ostala na ravni iz leta 1958. Zaradi tega je bilo potrebno pokojnine vskladiti s povečanimi življenjskimi stroški. Sistem povečanja vseh pokojnin, priznanih pred 1. januarjem 1961, je izveden na ta način, da se spremembe zakona, ki se tičejo določanja pokojnin novim upokojencem, uporabijo tudi za nazaj na upokojence, ki so bili upokojeni kadar koli prej. Poleg tega je izvedeno popolno izenačenje upokojencev, ki so bili upokojeni po prejšnjih predpisih z upokojenci, ki so bili upokojeni že po novih predpisih.

Pokojnina se odmerja od povprečne plače v zadnjih treh letih dela. Glede na to, da je bil v zadnjem času izvršen prehod od prejšnjih oblik nagrajevanja na obliko delitve osebnega dohodka in da ne bi prejšnji zaslužki vplivali na znižanje pokojninske osnove, se od 1. januarja 1961 dalje računa pokojnina tako, da se vzame v poštev osebni dohodek v zadnjem letu dela pred upokojitvijo. Samo na zahtevo zavarovanca se vzame osebni dohodek oziroma plača v treh letih dela v zadnjih desetih letih ali v petih letih dela v zadnjih 15 letih. Tako je zaščiten zavarovanec, ki je moral zaradi ostarelosti ali bolezni prijeti pred upokojitvijo za lažje ali za manj plačano delo.

To načelo se uporabi pri upokojencih, ki so bili upokojeni od leta 1958 naprej. Za upokojence, ki so bili upokojeni pred 1958. letom, bi bilo zelo nepovoljno, če bi se vzela plača. Zato se njihove pokojnine preračunajo tako, da se upošteva delovno mesto, na katerem so bili zaposleni v zadnjih petih letih dela, in število let,

Jutro

*Jutro se je v vejah razmaknilo,
dan bo poln sončnega smehljaja.
Pod drevesi deklica prihaja,
pisano blešči se njeno krilo.*

*Nad kozolci plavajo meglice,
ki so nad zemljo vso noč visele.
V prvem soncu so se trave vnele
moja deklica zardeva v lice...*

*Pridi, deklica, in me okleni;
s toplim žarom, ki blesti v očeh
stresi po livadi zvonki smeh,
čar mladosti spet oživi v meni!*

*Potlej pojdeva na rob polja:
V luči, ki bo vso zemljo oblila,
žitno klasje kakor zlata svila
nama segalo bo do srca!*

Jutro v Podkorenu

ki so bila šteta za pokojnino. Ti upokojenci se razvrstijo v zavarovalne razrede, katerih je 20 s fiksno določenimi pokojninskimi osnovami, t. j. zneski, od katerih se izračuna pokojnina glede na leta, šteta za pokojnino. Sistem je dokaj enostaven in prirejen tako, da pridejo upokojenci v tisti razred, ki ustreza sedanjim plačam zadevne vrste zavarovancev.

Zavod za socialno zavarovanje mora izdati vsakemu upokojencu odločbo, iz katere je razvidna pokojnina in obrazložitev, zakaj mu gre pokojnina v določeni višini. V LR Sloveniji bodo izdali zavodi za socialno zavarovanje v 6 mesecih več kot 110.000 odločb. Če upokojenec misli, da je na svojih pravicah prikrajšan, ima možnost pritožbe na višjo instanco in nato tudi na sodišče.

Kakor je bilo že omenjeno, so povečane vse pokojnine povprečno za okrog 25%. Vendar ni povečanje enako za vse vrste pokojnin. Starostne pokojnine se povečajo za 21%, invalidske za nekaj več kot 26% in družinske za dobrih 30%. Zlasti je poboljšan materialni položaj tistih upo-

kojencev, ki imajo večje število let, priznanih za pokojnino. Za pokojnino se ne štejejo samo leta, ko je bil zavarovanec pokojninsko zavarovan, temveč vsa leta zaposlitve; ekonomskim izseljencem, ki so šli v tujino pred drugo svetovno vojno, se štejejo za pokojnino celo leta zaposlitve v inozemstvu. Razen tega se štejejo za pokojnino leta, preživeta v vojnah, in leta, ki jih prežive izven delovnega razmerja zaradi vojnih dogodkov ali v zvezi z revolucionarnim delom.

Najbolj občutno so povečane družinske pokojnine, ki v splošnem niso bile visoke. Družinske pokojnine se odmerijo za enega družinskega člana s 70% in za vsakega nadaljnjega še za 10%, toda ne več kot 100% od starostne ali invalidske pokojnine, ki bi šla umrlemu, in sicer od tiste, ki je večja.

To zvišanje pokojnin bo povečalo izdatke socialnega zavarovanja iz tega naslova v Jugoslaviji za več kot 16 milijard na leto. Samo v Sloveniji, ki ima relativno največ upokojencev od vseh republik, se bodo izdatki za pokojnine povečali skoraj za 4 milijarde dinarjev v letu 1961.

PO DOMAČI

— Prvega maja je v rudniku živega srebra v Idriji začela delati nova velika roto peč, ki je dolga 36 metrov in ena največjih na svetu. O tem bomo še več pisali.

— Nove klubske prostore je za prvi maj odprla v Kanalu na Soči krajevna organizacija SZDL. Dobili so tudi nov kinoprojektor.

— Tudi v Kalu na Primorskem so za ta delavski praznik dobili nove klubske prostore krajevnega organizacije SZDL in nov televizor.

— Tovarna igel v Kobaridu je letos prvega maja proslavila desetletnico obstoja tovarne in delavskega samoupravljanja.

— V Jeruzalemu v Slovenskih goricah, ki je znana izletniška točka, so prvega maja odprli preurejeno gostišče.

— V Gančanah v Prekmurju je bil na letošnji delavski praznik svečano izročen namenu nov družni dom, za katerega so vaščani z delom in materialom prispevali skoraj milijon dinarjev.

— Prebivalci Bučkovec v Prekmurju so letos 1. maja izročili otrokom sodobno urejeno šolsko otroško igrišče, za katero so prispevali 320.000 dinarjev.

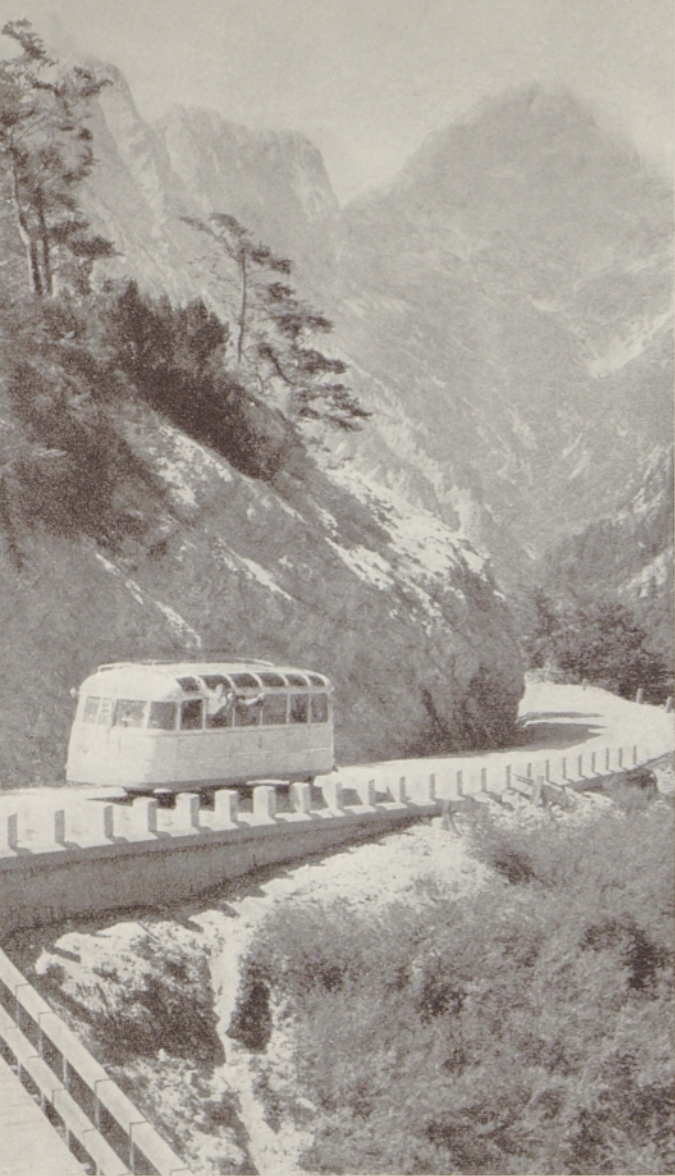
— Na večer pred prvim majem je ljubljanska televizija uprizorila Cankarjevega »Hlapca Jerneja«. Televizijsko priredbo drame je pripravil Franc Žižek.

— Lenart v Slovenskih goricah bo še letos dobil vodovod. Zdaj strojno kopljejo glavni kanal do rezervoarja v Gočovi. Pri delih pridno pomagajo domačini.

— V Domžalah je delavski svet znane tovarne usnjene galanterije »Toko« sklenil, da bodo tovarno povečali za nov obrat. Poleg bo tudi zdravstvena ambulanta in menza. Gradnja bo veljala okrog osem sto milijonov. Iz lastnih sredstev bodo k temu znesku prispevali dve sto petdeset milijonov.

— Na Kureščku nad Igom pri Ljubljani je bil odprt moderno urejen turistični dom, ki ima poleg lepo urejene restavracije tudi 17 sob za goste. Dom na Kureščku je bil zgrajen na mestu, kjer je pred vojno stala planinska koča, ki pa so jo med vojno okupatorji požgali, ker so se v njej zbirali člani OF. Obenem z otvoritvijo doma je bila odkrita spominska plošča borcem, padlim med NOV.

*Izlet po lepi domači deželi
Prežganje*

DEŽELI

— V Majšperku namerava znana Tovarna volnenih tkanin povečati proizvodnjo. Razširili bodo sedanjo tkalnico in predilnico ter zaposlili 600 novih delavcev, česar bodo Haložani vsekakor zelo veseli.

— V Ratečah pri Zidanem mostu bodo preuredili tamkajšnjo tovarno dokumentnega in kartnega papirja, ki je stara nad 200 let. Z modernizacijo se bo njena letna proizvodnja povečala za več kot 7000 ton papirja.

— Invalidski dom so odprli v Novi Gorici. V njem je šest družin invalidov dobilo udobna stanovanja. V pritličju so upravni prostori invalidskih organizacij. Dom je veljal 22 milijonov din.

— Metrsko tekstilno blago se je pocenilo, in sicer tkanine iz bombaža in umetnih vlaken za 10 odstotkov, volnene tkanine pa za 25 odstotkov. Pocenitev je omogočilo znižanje prometnega davka.

— V šoštanjski občini bodo v prihodnjih petih letih investirali v gradnje 38 milijard dinarjev. Poleg razširitve velenjskega rudnika in novega jaška v Šoštanju bodo zgradili energetske-kemijski kombinat za proizvodnjo plina, ki bo začel delati leta 1964. Velenje dobi letos tudi novo samopostrežno restavracijo.

— Kovinsko kuhinjsko pohištvo bo letos začela izdelovati tovarna gospodinjske opreme »Gorenje« v Velenju.

— Na Javorniku nad Jesenicami bodo letos začeli graditi kulturni dom. V njem bo kino, gledališka dvorana ter prostori za družbene organizacije.

— Zdravstveno ambulantno bodo v prihodnjih mesecih uredili na Izlakah.

*Žužemberk
Trebnje
Moravče*

DELO VIDE TOMSIČEVE
V SOCIALNI KOMISIJI OZN

Dne 20. aprila se je v New Yorku začelo pri OZN zasedanje socialne komisije, na katerem so razpravljali o vprašanih gospodarskega in socialnega razvoja v svetu ter še posebej o urbanizaciji. Komisiji je bilo predloženih več pobud o mednarodni akciji za cenejšo stanovanjsko graditev in vrsta priporočil za izboljšanje in organiziranje socialnih služb.

Med osemnajstimi članicami komisije je tudi Jugoslavija, ki jo je na tem zasedanju zastopala Vida Tomšičeva. Tov. Tomšičeva je govorila tudi v razpravi. Poudarila je, da morajo imeti vlade čedalje večjo vlogo v urejanju sodobnih problemov urbanizacije in je s tem v zvezi posebej opozorila na potrebo po nekaterih študijah in proučevanjih kakor tudi na pripravljanje in izpopolnitev programa. Načrt o reševanju problema urbanizacije ni le v poudarjanju vloge centralnih in lokalnih organov upravljanja, ampak tudi v razumevanju vloge vse skupnosti v planiranju gospodarskega razvoja in ravnotežja gospodarskega in socialnega razvoja. Tov. Vida Tomšičeva je opozorila na pomen razporeditve proizvodnih sil ter na problem investicij v zaostalem kmetijstvu. V okviru gospodarskega planiranja je treba zagotoviti sredstva za vsa tista področja, brez katerih ni splošnega napredka, to je za prosveto, zdravstveno službo in stanovanjsko graditev.

Vida Tomšič je navedla tudi vrsto izkušenj iz Jugoslavije v industrializaciji in pri urejanju problema urbanizacije.

Zadnje dneve se je Vida Tomšičeva mudila v Chicagu, kjer je imela vrsto srečanj z našimi izseljenci. Sestala se je tudi s predsednikom SNP J Jožetom Culkarjem in s predstavnicami Progressivnih Slovenk Amerike. Dalje je obiskala uredništvo glasila SNP J »Prosvete« in »Voice of Youth«, ki ga ta organizacija izdaja za mladi izseljenski rod, v New Yorku pa uredništvo »Glasa naroda«, ki ga ureja Ana Krasna.

Po enomesečnem bivanju v ZDA se je tov. Vida Tomšičeva vrnila v Jugoslavijo.

ČLANICA ZVEZNE VLADE FLRJ LIDIJA SENTJURC —
GOST AMERISKEGA ZUNANJEGA MINISTRSTVA

Članica zvezne vlade FLRJ Lidija Šentjurg je zaključila svoj obisk v ZDA, kjer se je mudila na povabilo ameriškega zunanjega ministrstva. Med obiskom v Washingtonu se je razgovarjala z ministrom za zdravstvo Ribicoffom, predstavniki

zunanjega ministrstva, Kongresa, direkcije za stanovanjsko graditev in s funkcionarji centralnih agencij za socialno skrbstvo in komunalno politiko. Bila je v Pittsburghu, Niagari, Buffalu, Clevelandu, Chicagu, Carbondaleu na rudarskem področju v Illinoisu, San Franciscu, Los Angelesu, Phoenixu v Arizoni, St. Louisu, Georgii, New Yorku in v državi Connecticut.

Lidija Šentjurg se je udeležila sprejemov, ki so jih njej na čast priredile organizacije naših izseljencev. Prisostvovala je koncertu društva »Tamburica« v Pittsburghu in se udeležila sprejema v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu.

TUDI V SKOPLJU BODO ZGRADILI IZSELJENSKI DOM

Tudi Izseljenska matica Makedonije je letos slavila deseto obletnico ustanovitve. Na jubilejnem občnem zboru, ki je bil v Skoplju 16. aprila, sta poročala o dosedanjem delu matice tajnik Dragan Budimovski in predsednik Dimče Mire. Delo matice se je zlasti razvilo v poslednjih letih, ko je navezala tesne stike z izseljenci v 18 različnih deželah po svetu. V vse te dežele pošiljajo tudi svoj časopis »Makedonija«.

Makedonski izseljenci so samo v lanskem letu naročili 1500 izvodov knjige Lazarja Koliševskega »Makedonija in balkansko sodelovanje«.

Na občnem zboru je bilo sklenjeno, da bodo izseljenske prireditve na Ohridskem jezeru, ki so bile lani prvič prirejene, postale odslej tradicionalna vsakoletna poletna prireditve, ko pridejo rojaki na obisk. Letos bo ta prireditev 18. julija. Sprejet je bil tudi sklep, da bodo v Skoplju zgradili Izseljenski dom.

Za novega predsednika Izseljenske matice Makedonije je bil izvoljen zvezni ljudski poslanec Tome Buklevski.

KONFERENCA ŽENA JUGOSLAVIJE

V Zagrebu je aprila zasedala konferenca jugoslovanskih žena, ki so se je udeležile zastopnice ženskih organizacij iz 20 dežel. Danes študira na fakultetah, visokih šolah in akademijah v Jugoslaviji okrog 40.000 žensk, kar je ogromna sila in otipljiv dokaz naporov za enakovredno uveljavljanje žensk. Delegatke so bile soglasne, da je treba ustanoviti konferenco za družbeno dejavnost žensk Jugoslavije, ki bo dajala pobudo za spremljanje, analiziranje in proučevanje problemov, ki so povezani s polnim uveljavljanjem žensk kot enakopravnih državljanov naše skupnosti.

IZ URADA MATICE

V marcu in aprilu smo se na Matici srečali s prvimi letošnjimi lastovkami — kakor pravimo po že udomačenem izrazu rojakom, ki nas vsako leto prvi obiščejo.

Med prvimi se je neko dopoldne prismejal k nam v urad Frank Letnar iz Chicaga, po rodu Kamničan, ki je povedal, da misli kar pri nas ostati in si pošteno oddahnuti. V Vrhpolju pri Kamniku si je kupil majhno hišico, kjer bo »peč-laril« z neko svojo sorodnico, užival mir in kadar se mu bo zahotelo, šel na sprehode v prelepo okoličico ter na njih odkrival steze in poti, po katerih je hodil pred dolgimi desetletji v svoji mladosti.

Dolčas mu prav gotovo ne bo. Če bi mu pa bilo, smo mu naročili, naj pride kar v Ljubljano k nam na Matico, pa mu bomo dolčas hitro pregnali. V Kamniku in okoliških krajih živi še nekaj izseljencev, ki uživajo večer svojega življenja na domačih tleh. Ko nas je nedavno pot zanesla v Kamnik, smo tam obiskali tudi našega naročnika rojaka Franka Berčiča iz Milwaukee, Wisc. Zvedeli smo, da si s soprogo gradita hišico, v katero se nameravata v kratkem preseliti.

Ker smo že pri Kamniku, moram povedati, da pot, ki nas je 17. aprila zanesla v Kamnik, ni bila vesela. Šli smo tja po zadnje slovo od rojaka Antona Potokarja, ki je pred devetimi leti prišel iz Detroita, kjer je prej dolga desetletja garal v rudnikih in nato v Fordovih tovarnah. Anton Potokar je bil doma iz Bukovnika pri Kamniku, kjer se je rodil leta 1875. Že prvo leto po vrnitvi mu je umrla soproga, nakar se je preselil k sorodnikom v Kamnik. Pokojni je bil naprednjak in zelo razgledan mož. Rad je bral. Dolga leta je bil naročnik Prosvete, Glasa naroda in seveda tudi »Rodne grude«. Zdaj se mu je izpolnila zadnja želja, kakor je v eni svojih pesmi lepo povedal pesnik Prešeren: »Le ena se tebi je želja spolnila, v zemlji domači ti truplo leži...«

V sončnem pomladanskem popoldnevu smo ga spremili na kamniške Žale. V imenu Slovenske izseljenske matice je položila na njegov grob venec tajnica kamniške podružnice tov. Klara Perčičeva, s toplo besedo pa se je od njega poslovil član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice in njegov osebni prijatelj Lojze Zdravje.

Toda... predaleč sem zašla. Hotela sem pisati o naših letošnjih prvih lastovkah. Da, poleg Franka Letnarja, ki sem ga zgoraj omenila, smo letos spoznali pri Matici Franka Glasiča, ki se je 12. aprila vrnil v svoj stari kraj — »morda za zmeraj«, kakor sam pravi —, iz Warrena v Ohio. Frank je doma z Gornjega lga, od koder je šel v ZDA leta 1912. Zdaj se je nastanil pri sorodnikih na Rudniku pri Ljubljani.

Rojak Anton Potokar iz Detroita, ki smo ga dne 17. aprila pokopali v domači zemlji — v Kamniku

Konec aprila sta se oglasila pri nas na Matici rev. Matija Hiti in rev. Albert Adamič, oba iz Waukegana, Wisc. Oba sta rojena v Ameriki, pa se jima to prav nič ne pozna. Od nog do glave sta prava slovenska fanta od fare. Rev. Hiti je doma iz Begunj nad Cerknico, rev. Adamič je pa Dolenjec iz Velikih Lašč. Pri nas jima je všeč: kraji so tako lepi, ljudje tako, dostikrat kar preveč gostoljubni, le s cestami je včasih križ, če moraš obiskati nič koliko ducatov sorodnikov, ki so raztreseni po nič koliko vaseh, marsikje visoko v hribih.

Mimogrede se je zgasil pri nas tudi Ignac Per-tozi, ki je prišel na obisk iz Londona v Kanadi. Po rodu je Prekmurec in je povedal, da se bo največ zadrževal v krajih okrog Murske Sobote, kjer je doma. Seveda bo pa pogledal tudi drugod po Sloveniji in Jugoslaviji. In še je naročil pri-srčne pozdrave vsem prijateljem v Kanadi.

Svoj prihod nam je napovedal, čeprav se do zdaj, ko to pišem, osebno še nismo srečali, rojak John Štirn iz Chicaga, ki bo letos stopil na domača tla po dolgih osemindesetih letih. Sporočil nam je, da je glavna želja in namen njegovega obiska, da bi videl naš prvomajski spreved v Ljubljani, ki bo letos ob dvajsetletnici naše ljudske revolucije in šestnajstem letu svobode — res nekaj veličastnega.

Tako so nam letošnje prve »lastovke« odprle vrata v novo sezono. Ta vrata so se na široko odprla 24. maja, ko smo segli v roke prvi letošnji večji skupini izletnikov iz ZDA.

Manifestacije naših izseljencev ob obisku državnega sekretarja FLRJ Koče Popovića v Kanadi

Dne 25. marca je kanadsko-jugoslovansko kulturno združenje »Bratstvo in edinstvo« priredilo lepo uspelo proslavo ob dvajsetletnici 27. marca, obletnici padca Cvetkovičeve vlade. Govoril je Ivan Dolenc. Predvajana sta bila tudi dva jugoslovanska filma. S proslave so rojakji poslali pozdravno brzojavko državnemu sekretarju FLRJ Koči Popoviću, ki se je takrat mudil na uradnem obisku v ZDA in Kanadi. Obenem so bile odposlane brzojavke v imenu združenja in v imenu navzočih predsedniku kanadske vlade g. J. Diefenbakerju in sekretarju za zunanje zadeve g. H. Greenu. G. Howard Green se je za poslano brzojavko ljubeznivo zahvalil tajniku kanadsko-jugoslovanskega kulturnega združenja »Bratstvo in edinstvo« Leu Fistru.

Ob prihodu g. Koče Popovića v Ottawa, glavno mesto Kanade, kjer so bili državni razgovori s kanadskimi predstavniki, je dopotovala v to mesto tudi večja skupina naših izseljencev iz Toronta, ki so se ji pridružile skupine naših rojakov iz Montreala, Windsorja in drugih krajev Kanade. Nad eno uro so naši izseljenci v sprevodu, noseč transparente, manifestirali pred jugoslovanskim poslaništvom v Ottawi in vzklikali prijateljstvu Kanade in Jugoslavije in skupnim prizadevanjem obeh držav za ohranitev svetovnega miru.

Rojak John Lokar, znani društveni delavec iz Clevelanda, ki preživlja večer svojega življenja pri sorodnikih v Pokojnici pri Stični, je 2. aprila imel svoj 85. rojstni dan. Praznoval ga je kar čil za svoja leta. Letos težko čaka sezone obiskov, ker ga bo poleg številnih prijateljev iz Amerike prišel obiskat tudi sin.

Rojak John, še na mnoga leta!

Kanadski sekretar za zunanje zadeve gospod Howard Green se je zahvalil za brzojavko tajniku kanadsko-jugoslovanskega kulturnega združenja »Bratstvo in edinstvo« Leu Fistru z brzojavko naslednje vsebine:

»Dear Mr. Fister: Thank you for your telegram in which you expressed pleasure at the forthcoming visit to Canada of the Yugoslav Secretary of State for Foreign Affairs, Mr. Koca Popovic. It is our hope through arranging visits

of this nature to increase international understanding and to develop the possibility of co-operation between Canada and other countries.

Yours sincerely, H. Green«

Brzojavka, ki so jo jugoslovanski izseljenci odposlali državnemu sekretarju za zunanje zadeve FLRJ Koči Popoviću, pa se glasi:

»Z veličastne proslave 20-letnice 27. marca v Torontu Vas enodušno pozdravljamo in želimo čim večjega uspeha pri skupnih prizadevanjih Vaše delegacije in naših kanadskih predstavnikov za ohranitev miru v svetu in za tesnejše sodelovanje na kulturnem in gospodarskem področju med Kanado in Jugoslavijo. Tisoči Kanadčanov jugoslovanskega porekla so ponosni na ta skupna prizadevanja kanadskega in jugoslovanskih narodov za mir in vsestransko sodelovanje.«

Brzojavko je podpisalo devetinosemdeset jugoslovanskih izseljencev.

Počival bo v domači zemlji

V tujini, daleč v Ameriki, je zastalo srce zadnega slovenskega rojaka Pavla Bergerja. Pavle Berger se je pred 73 leti rodil v Trbovljah. Bil je najmlajši med desetimi otroci in se je izučil v trgovski stroki. Ko je odslužil vojake, ni mogel dobiti primerne zaposlitve, zato je že leta 1910 odšel v Ameriko.

S trdim delom sta si s soprogo ustvarila dom in družino, ki sta jo vzgajala in učila ljubezni do domače zemlje. Berger je bil dolga leta lastnik hotela v Chicagu, kjer je bilo stalno priljubljeno shajališče slovenskih rojakov. V njegovem hotelu se je pred 32 leti ustanovil pevski zbor »France Prešeren« in imel svoje prostore za vaje 29 let. Tudi sam je deloval v društvih. Bil je dolga leta član SNPJ, v kateri je opravljal posle glavnega blagajnika pri bolniškem odseku.

Ko mu je pred nekaj leti umrla soproga, ji je izpolnil poslednjo željo. Njen pepel so v žari prepeljali čez morje in ga pokopali v Trbovljah, v domači zemlji. Zdaj ji je sledil tudi soprog. V soboto 13. maja smo njegove posmrtne ostanke pokopali v Trbovljah. Na zadnji poti ga je spremljala tudi skupina ameriških rojakov in zastopniki Slovenske izseljenske matice, ki so položili na grob venec iz svežih vrtnic s slovenskimi trakovi. V slovo mu je spregovoril predsednik trboveljske podružnice SIM Anton Kukovica, pevci »Zarje« iz Trbovelj pa so mu zapeli tri slovenske pesmi. Bodi mu lahka domača zemlja!

Anton Kukovica

15 let

mladinskih delovnih brigad

Fifteen years ago our youth undertook one of the hardest tasks of the first Five-Year Plan: the task to help, with their young arms, to raise again our liberated country from the ruins, and to transform it. The first working youth brigades were established. These brigades have — in these fifteen years — built eleven railway lines, five big hydroelectric power stations, some dozens of big industrial plants, they have performed numerous ameliorations of the soil and afforestations, and besides, countless minor works.

Pred petnajstimi leti je naša mladina prevzela eno najtežjih nalog v naši prvi petletki: nalogo, da bo s svojimi mladimi rokami pomagala dvigniti osvobodeno domovino iz ruševin in ji oblikovala novo podobo.

Prvo veliko delo delovnih brigad jugoslovanske mladine je bila gradnja nove železniške proge med Brčkim in Banovići v Bosni, ki je bila do takrat pri nas ena najbolj zaostalih dežel. Takrat pri nas še nismo imeli modernih strojev, ki bi mladini olajšali delo. Krampi in lopate so bile skoraj edino orodje poleg mladih rok, velikega poguma, močne volje in radostnega navdušenja. Mnogi ljudje niso verjeli v uspeh mladinskih delovnih akcij. Bili so taki, ki so govorili: »Le kaj bodo naredili otroci?!« Neki župnik je zagrmel s prižnice: »Bog nas bo kaznoval, če boste poslušali hudiča. Kajti hudičeva misel je to, odtrgati otroke od staršev in jih poslati med »divje mohamedance«. Pa fantje in dekleta sami v brigadah, saj to je greh, vnebovpijoč greh...«

Na deloviščih vzdolž trase nove železniške proge, ki se je daljšala iz dneva v dan, pa je odmeval radosten »Hura!« mladih brigadirjev. Gozdovi, gore, skalovite doline so morali kloniti mladim rokam. V srcu Bosne je rasla nova železniška proga, ki si je utirala pot skozi predore in mostove in prinašala tej prej tako zapostavljeni deželi novo življenje. Delo pa je kovalo tudi mladino samo, kovalo jo je v tovarštvu in požrtvovalnosti. V prostih urah so se mladi fantje in dekleta izobraževali na številnih tečajih, da so upravičeno lahko rekli: »Mi gradimo prog, proga gradi nas!«

Pogum in uspešno delo naših brigadirjev je odjeknilo v svetu. Pa je tudi mladina iz tujih dežel začela ustanavljati delovne brigade, ki so prišle graditi v Jugoslavijo. Med temi so naši brigadirji posebno pristržno segli v roke bratom in sestram po krvi — mladini naših izseljencev.

Tako je naš mladi rod s svojim delom prerajal podobno svoje rodne dežele. V petnajstih letih ji

Brigadirji ljubljanske mladinske delovne brigade »Maksa Perca« na trasi avtomobilske ceste »Bratstva in enotnosti« pri Preševu na meji med Makedonijo in Srbijo. Po delu se izdatna malica prileže.

je dal enajst železniških prog, pet velikih hidrocentral, na desetine velikih industrijskih objektov, opravil je številne melioracije in pogozdovanja in zraven brez števila manjših del. Avtomobilska cesta »Bratstva in enotnosti« je povezala Beograd z Ljubljano in se po vsej domovini razpredla kot bel trak.

Letos prvega aprila je naša mladina slovesno proslavila petnajstletnico svoje prve večje delovne akcije v svobodni domovini. Na številnih nekdanjih mladinskih gradbiščih so bile na ta dan velike svečanosti: na progi Brčko—Banovići, v Črnem vrhu, Banja Luki, Kumanovem in v Tinji. V Kumanovem pa je bila slovesna otvoritev letošnjih del na odseku avtomobilske ceste »Bratstva in enotnosti«, ki jo bo letos mladina zgradila na odseku med Grdelico in Skopjem. Prve letošnje brigade so sestavljene iz dvajset tisoč mladih graditeljev — kmečko delavske mladine iz vseh republik Jugoslavije, med katerimi je tudi ljubljanska brigada »Maksa Perca«.

KULTURNI ZAPISKI

Petnajst let *Akademkega pevskega zbora »Tone Tomšič«*. S slavnostnim koncertom je proslavil petnajstletnico uspešnih nastopov Akademski pevski zbor »Tone Tomšič« v Ljubljani. Ustanovljen je bil leta 1946 pri prvi mladinski delovni brigadi ter postal nato vreden naslednik predvojnega Maroltovega akademkega pevskega zbora. Prvi dirigent je bil Radovan Gobec, ki je vodil zbor dvanajst let. Zbor, ki šteje okrog 75 pevcev, je v petnajstih letih pripravil okrog 400 koncertov doma in v tujini.

Italijanska manjšina ob stoletnici združenja Italije. Italijanska manjšina na Koprskem je s posebnimi prireditvami počastila stoletnico združenja Italije. Osrednja proslava, ki jo je organiziral italijanski kulturni krožek v Kopru, je bila 25. aprila v koprskem gledališču. Udeležil se je je tudi predsednik Izvršnega sveta LRS Boris Kraigher ter drugi vid-

ni politični in javni delavci. Pri proslavi je sodelovalo tudi italijansko gledališče »Ivan Zajc« z Reke. Podobne proslave sta priredila tudi italijanska kulturna krožka v Piranu in Izoli.

Slovenski oktet se je vrnil iz Norveške. Turneja je bila zelo uspešna. Pevci so na vseh nastopih navdušili poslušalce in bili deležni zelo pohvalnih ocen. Zdaj bodo ponesli našo slovensko pesem v Švico, Sovjetsko zvezo in v Izrael.

Prova izvedba Arničeve kantate »Vojna in mir«. V petek 21. aprila je bil v Ljubljani slavnostni pevsko instrumentalni koncert, na katerem je pomnoženi zbor in orkester Radio televizije Ljubljana izvedel najnovejše in tudi najpomembnejše delo znanega slovenskega skladatelja Blaža Arniča — kantato »Vojna in mir«. To delo, uglasbeno na besedilo Jožeta Tirana, je skladatelj posvetil dvajsetletnici naše ljudske revo-

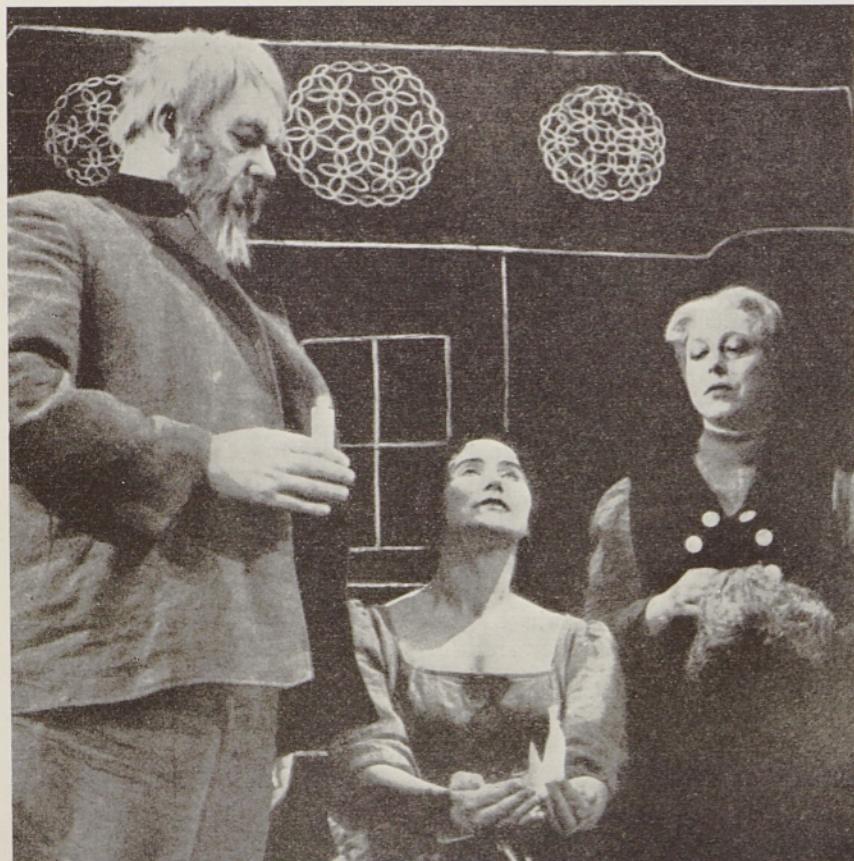
LUCILLA UDOVICH

Ameriška peoka jugoslovanskega porekla Lucilla Udovich iz San Francisca, ki je letos že drugič uspešno gostovala v Jugoslaviji. V Zagrebu je pela naslovno vlogo v »Tosci«, v Ljubljani pa naslovno vlogo v operi »Ples v maskah«. Udovicheva ima za seboj že lepe pevske uspehe, ki jih je dosegla v ZDA in evropskih deželah.

lucije. Sam pravi o svoji skladbi: »V delo sem vlil vsa svoja iskrena čustva, v njem je del mojega življenja, del vsega preživetega med vojno in doživetega po njej.«

Deset let — sto knjig. Knjižna založba »Lipa« v Kopru je nedavno praznovala desetletnico svojega obstoja in obenem tudi izdajo svoje stote knjige. Primorski tisk v Kopru je ob tej priložnosti odprl razstavo vseh knjig, ki jih je doslej izdala ta založba. Prirejen je bil tudi literarni večer, na katerem so nekateri sodelavci založbe »Lipa« brali odlomke iz svojih knjig.

Prelepo novelo Prežihovega Voranca »Samorastnike« je dramatiziral Miloš Mikeln, ki jo je kot dramsko delo nekoliko razširil in dopolnil z postavki iz drugih Vorančevih novel. Prvič jo je igrala in to zelo uspešno mari-borska Drama. Na sliki: Karniški gospodar preizkuša nedolžnost svoje dekle Hudabivške Mete s tem, da ji je zažgal predivo v dlaneh. Meto je upodobila Angela Jankova, Karničnika pa Arnold Topornik.

Kaj delajo naši na tujem

Iz Francije

NAJSTAREJSI SLOVENC V CREUTZWALDU

V letošnjem letu praznujejo trije najstarejši Slovenci v naši naselbini, dolgoletni člani društva »Sava« in zvesti bralci »Rodne grude« Alojz Razpotnik, Franc Poglajen in Henrik Stadler v krogu svojih družin skupen — 249-letni rojstni dan. Jubilantom čestitajo člani in odborniki društva »Save« in naročniki ter uredništvo »Rodne grude«. Iz Creutzwalda so nam tudi tole sporočili: Kdor izmed naročnikov »Rodne grude« (tisti iz Creutzwalda so izzeti!) prvi ugaane starost posameznega od treh jubilarov, bo dobil prihodnje leto brezplačno Slovenski izseljenski koledar od rojaka Adolfa Garberja, Creutzwald, Moselle.

NOV GROB

Dne 28. marca smo pokopali v Lievinu rojakinjo Marijo Gračner, rojeno Kolar, doma iz Hrastnika. Zapušča sina in dve hčerki z družinami. Naj ji bo lahka tuja gruda, njenim svojcem naše sožalje.

Jurij Artič, Lievin

Iz Belgije

LETOS BO PRI NAS MNOGO PRIREDITEV

Sporočam vam, da se Slovenci v Eysdenu z velikim veseljem pripravljamo na sprejem naših gostov iz Slovenije. Iz Ljubljane pridejo k nam na obisk vrtnarji in sadjarji. V začetku maja nas bodo pa razveselili muzikanti iz Trbovelj.

Letos imamo pri nas kar precej prireditev. Dne 23. aprila je priredilo društvo sv. Barbare v Eysdenu igro, naslednjo nedeljo pa je bila

velika prireditev slovenskega pevskega društva »Jadran« iz Charle-roi v novi dvorani »Familia« v Gilly-Haies. Program prireditve je bil bogat. Najprej je nastopil pevski zbor »Jadran«, sledile so deklamacije naših najmlajših, nato pa se nam je dramski odsek društva »Slavček« iz Limburga predstavil z veseloigro v treh dejanjih »Kam iz zadreg«, ki nas je do solz nasmejalo. Po programu nas je pri prosti zabavi razveseljeval domači orkester. Razumljivo, da ni manjkalo dobre kapljice in naših kranjskih klobas. Na programu je bila tudi tombola, ki je mnoge razveselila z lepimi dobitki.

Letos poleti bo pri nas slovesno razvitje nove zastave kulturno pevskega društva »Slomšek«. Potem pa se bomo že začeli pripravljati za obisk domovine. Tudi jaz pridem domov na počitnice. Iskreno pozdravljam vse sotrudnike »Rodne grude«, ki je pravi prijatelj vsej moji družini, kakor tudi sotrudnike Izseljenskega koledarja.

Jožefa Globevnik, Eysden

Iz ZDA

TONČKA SIMČIČEVA SPET POJE

Naša primorska rojakinja, nekdanj znana pevka pri Glasbeni matici v Clevelandu, je v zadnjih letih, odkar sta se s soprogom preselila v Florido, kar utihnila. Z veseljem smo prebrali v Prosveti z dne 9. marca, da je naša Tončka spet zapela. Jugoslovanski klub na Floridi je ponovno oživel in je 26. februarja organiziral drugi lepo uspešni piknik. Tretji piknik, ki je bil prirejen 12. marca v Miamiu na Kobe's Trailer Parku, je še prekosil drugega. Prirejen je bil v korist domačega tamburaškega zbora, ki

ga vodi rojak Nemec. Na teh prireditvah je sodelovala tudi Tončka Simčičeva, ki so jo hrvatski rojaki naučili že več lepih hrvatskih pesmi, ona pa je njih naučila slovenske pesmi. Višek prireditve je bila lepa pesem »Dalmatinski šajkaš«, ki sta jo skupaj zapeli Tončka Simčičeva in prav tako znana pevka Lousi Kelemenich iz Garyja, Ind. (Vsem sodelujočim naše čestitke, posebej pa še naši dragi znanki Tončki! — Uredništvo.)

EAST MONTANA JE MAJHNA NASELBINA

East Montana je majhna naselbina z okrog 1500 prebivalci. Tu sta dve topilnici, ki zaposlujeta okrog 300 delavcev, ostali pa so večidel zaposleni na farmah. Slovencev nas je tukaj že prav malo. Imamo tri slovenska društva KSKJ, SNPJ in ABZ. To so dobre podporne organizacije in midva sva člana vseh treh društev. Pri društvu Ameriške bratske zveze št. 43 pa vodim s pomočjo svoje soproge že sedemindvajset let. Vsa ta leta so bila zelo zanimiva in se lahko pohvaliva, da sva si pridobila mnogo prijateljev in znan-
ceve.

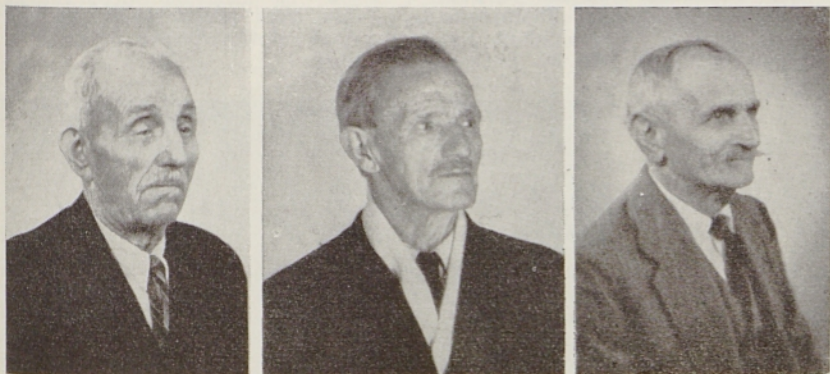
Naj še malo omenim, da sva z ženo avgusta 1960 obiskala v Los Angelesu v Californiji sina Luisa, ki je tam zdravnik. Prav prijetno sva se zabavala s petimi vnučki, da nama je čas kar prehitro minil. Sin nama je razkazal mesto in okolico in nas odpeljal tudi v slovensko naselbino v Fontani, kjer sva v zavetišču za ostarele obiskala strica moje žene Karla Keržiča iz Borovnice in njegovo ženo. Oba sta prav zadovoljna v novem domu, kjer imajo dobro hrano in vso drugo potrebo in kar dobro izgledata pri 86 letih. Ta dom je bil res potreben. Ker je postal pretesen, ga bodo povečali z novimi dozidavami. Dolžnost nas Slovencev je, da to res potrebno ustanovo podpiramo s prostovoljnimi prispevki in po svojih močeh pomagamo.

V januarski številki »Rodne grude« smo videli vas Podpeč pri Ljubljani v inseratu Staneta Kirna, ki ima tam dobro gostilno. Če bo šlo po sreči, se vidimo v nekaj letih v tej gostilni, saj sem iz Preserja doma, moja žena je pa iz Borovnice. Pozdrav vsem bralcem »Rodne grude« po tujih in v domači deželi.

Louis in Jennie Smith

PRVA OBLETNICA ZAVETIŠKEGA DOMA V FONTANI

V nedeljo 28. maja so naši rojaki v Fontani s posebno prireditvijo proslavili prvo obletnico. Ta pomembna prireditev je bila pod pokroviteljstvom Federacije SNPJ California. V prvem letu svojega ob-

Trije najstarejši rojaki iz Creutzwalda: Alojz Razpotnik, Henrik Stadler in Franc Poglajen

Mladi Rolf Baršivec, vnuk naše zveste naročnice rojakinje Josefine Brezovec iz Fontane, Kalifornija

stoja se je ta Zavetiški dom kar lepo obnesel in dokazal, kako zelo je bil potreben. Temu je dokaz tudi to, da je že v prvem letu postal pretesen in ga bo treba povečati. V korist povečanja tega doma je bilo že več prireditev, pa tudi posamezni rojaki zbirajo in pošiljajo prispevke v ta namen. Ob prvi obletnici Zavetiškega doma v Fontani čestita tudi Slovenska izseljenska matica vsem rojakom, ki so dali pobudo za to koristno ustanovo in jo pomagali uresničiti, in vsem tistim, ki ji pomagajo pri njenem razvoju.

ADAMIČEVA KNJIGA — UČNA KNJIGA NA AMERIŠKIH ŠOLAH

Kakor poroča Janko R. Rogelj v New Eri 1. marca, je nedavno izšla v tretjem ponatisu knjiga pokojnega ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča »Dinamit«. Prvič je ta knjiga izšla leta 1951. Tretji ponatis te knjige je izdala založba Petra Smitha v Gloucester, Mass. Po izjavi vdove L. Adamiča g. S. Sanders, ki je letos 15. februarja umrla, bodo novo izdajo Adamičeve knjige uporabljali kot učno knjigo na višjih šolah v Ameriki.

JURČIČEV »JURIJ KOZJAK« PREVEDEN V DEVETINTRIDESET JEZIKOV

Reverend Nande Kolednik je svoje življenje posvetil lepi in hvalevredni nalogi: prevajanju slovenskih knjižnih del v tuje jezike. Jurčičevo klasično povest »Jurij Kozjak« je prevedel sam oziroma je bila prevedena po njegovem posredovanju od dobrih prevajalcev doslej v devetintrideset jezikov. Ob Finžgarjevi devetdesetletnici je rev. Kolednik prevedel njegova »Postna premišljevanja« v angleščino. Zdaj pa se je lotil prevajanja Finžgarjevega najlepšega in najbolj obsežnega knjižnega dela, romana »Pod

svobodnim soncem«, ki ga bo preli v francoščino in grščino. G. Kolednik želi in upa, da bo sivolasi avtor dočakal izdajo svojega romana v obeh prevodih. Prevajalcu čestitamo k njegovi obsežni, odgovorni nalogi in mu želimo nadaljnjih uspehov pri njegovem seznanjanju tujih narodov z našimi knjižnimi deli.

NAJVEČJA SLOVENSKA BANKA V AMERIKI

St. Clair Savings Association v Clevelandu je eno največjih slovenskih denarnih zavodov v ZDA. Ta slovenska hranilnica obstaja že 44 let in ima v Clevelandu tri urade. Ima za 240.000 dolarjev delnic (State Stock Comp.), konec leta 1960 je znašalo njeno premoženje 44 milijonov dolarjev. Podjetje je skoraj izključno v slovenskih rokah. Sedanji predsednik je Paul Schneller, njegov sin, ki vodi tajniške posle, je poročen s hčerko slovenskega trgovca Vertina iz Calumeta, Mich. Podpredsednik je znani rojak dr. Frank. J. Kern.

SLIKE ME SPOMINJAO OBISKA DOMOVINE

Prejela sem koledar, v katerem je lepo čtivo, slike pa me spominjajo na moj lanski obisk domovine in na potovanje po lepi Sloveniji, ki sem jo spet videla vso prerojeno po dolgih štiridesetih letih. Ko sem gledala fotografije svojih sopotnikov, sem iskala tudi vas, draga urednica Ina, ki ste bila v drugem avtobusu naš »pevovodja« in ste skrbeli za našo zabavo. Lepega izleta po Sloveniji ne bom nikoli pozabila. Kako sem uživala ob pogledu na naše kraje, ki se mi v mojih mladih letih, ko sem živela na domačih tleh, niso zdeli tako lepi kakor zdaj. Vse je tako prelepo — temni gozdovi in lepo obdelane njive, vasice in cerkvice na gričih in tu in tam kot spomeniki preteklosti — stari gradovi. Pa naša mesta Ljubljana, Zagreb, Beograd, ki so postala tako velika — tako moderna. Vso me je prevzela čudovita lepota Postojnske jame, ki sem jo prvič obiskala kot bosopeto dekletce, ko mi je bilo

osem let. Lepo je naše slovensko morje in kraji ob njem. Portorož res zasluži to ime. Potem pa naša Gorenjska — Bled, Bohinj, Pokljuka, kjer so nas s pesmijo, harmoniko in nageljni pričakali fantje in dekleta v narodnih nošah. Res, vsega tega človek ne bi mogel pozabiti, če bi živel še sto let. Prav pristrčno pozdravljam vse sopotnike na tem lepem izletu, kakor tudi vse vas pri Matici, ki ste ga organizirali.

Zdaj pa še nekaj naših novic: Lani smo v Detroitu praznovali tri slovenske zlate poroke. Zlatoporočca Joseph in Lovrenca Zrimec, naročnika »Rodne grude« in Izseljenskega koledarja sta zelo znana v naši naselbini. Jože Zrimec, ki je petinštrideset let član SNPJ, je doma z Iga pri Ljubljani, njegova soproga pa iz Kostanjevice na Krki. Imela sta dve hčerki in sina, od katerih jima je ena, izučena bolničarka, umrla 1945. Lovrenca ima v Detroitu dve sestri, v Jugoslaviji pa dva brata in sestro. Joseph ima pa sestro v Lorain Ohio in brata v Clevelandu. Navzoča sta bila tudi Julija in Martin Menton, priči pri njuni poroki.

Drugi »zlati« par v naši slovenski naselbini v Detroitu lani sta bila Martin in Julija Menton, ki sta prav tako zvesta naročnika »Rodne grude« in koledarja.

Martin je prišel v Ameriko 1. 1903, doma pa je iz Krašnje. Njegova žena Julka, rojena Skerbe, je bila rojena v Prezidu. Kakor Zrimčeva sta se 1. 1910 poročila v Newark, New Jersey. Imela sta širi sinove, od katerih živijo še trije. Martinov brat se je za stalno vrnil v Jugoslavijo, kjer se je naselil v Krašnji. Julka in Martin Menton sta že petdeset let člana SNPJ.

Lepo slavje ob zlati poroki so priredili otroci svojim staršem Francu in Francki Hostnik. Franc Hostnik je doma iz Suhe pri Škofji Loki, v Ameriko je prišel leta 1907. Francika, rojena Končan, je pa s Črnega vrha pri Polhovem Gradcu.

Vsem trem našim zavednim slovenskim »zlatim« parom še na mnogo leta!

Frances Lovšin, Detroit, Mich.

Od leve:
zlatoporočca
Mentonova
in Hostnikova
iz Detroita.

Rojaki nam pišejo

REVILJA GRE IZ ROK V ROKE
Cleveland, Ohio, ZDA

Vaša revija je zelo priljubljena. Žal bi mi bilo, če bi zamudil eno samo številko. Vzbuja mi spomine na mlada leta, ki sem jih užival v domovini do petnajstega leta starosti.

Ko prejeto številko prečitam, jo dam brati vsem našim starim izseljencem, tako da gre iz rok v roke. To so večinoma upokojenci, ki ne zmorejo plačati naročnine, a revijo čitajo z veseljem in zanimanjem. Tukaj je veliko takih slovenskih rojakov, upokojencev, ki na stara leta vse bolj hrepenijo po rojstnem kraju. Radi bi bili vsaj pokopani na rojstni zemlji. A sreča jim ni toliko naklonjena. Razne bolezni in težave so jim požrle prihranke in je tudi v deželi bogastva mnogo revščine.

Anthony Tavzel

SAMA BI RADA VIDELA,
KAKO JE DOMA
Rock Creek, Ohio, ZDA

Pošiljam vam naročnino za »Rodno grudo«, katero zelo rada berem. Iz domovine sem odšla že 1913. leta, a še v duhu vidim, kako je bilo takrat. Zdaj je gotovo mnogo lepše! Veliko čitam o spremembah in zelo rada bi sama videla, kako je zdaj doma. Žal sem že v letih in še bolehnava povrh! A še vedno upam, da bom tako srečna, da še enkrat vidim rojstni kraj! Prisrčno pozdravljeni!

Barbara Jerančič

NE BOM POZABIL, DA ME JE
RODILA SLOVENSKA MATI
Augsburg-Haunstaten, Nemčija

Iskrena hvala za pismo in zbirko slovenskih knjig. Zelo sem vesel, ker tako skrbite za nas v tujini. Čeprav živim v Nemčiji, ne bom nikdar pozabil, da me je rodila slovenska mati. Pazil bom, da tudi moji otroci ne pozabijo slovenščine in prav zato si tako želim slovenskih knjig. Prosim, pošljite mi tudi knjižice

ce »Slovenske narodne pesmi« in »Domači zvoki«, da se bo moj sin lahko naučil zaigrati in zapeti naše domače pesmi. Želim vam še mnogo uspehov pri širjenju slovenske knjige.

Hans Jovan

IMEJTE SE »FLETNO«
NA PIKNIKU 4. JULIJA!
Forest City, Pa., ZDA

Pošiljam vam pet dolarjev za »Rodno grudo« za leto 1961. Z naročnino sem zakasnila zaradi bolezni, oprostite. Prav lepa hvala za točno pošiljanje revije. Vedno se je izredno razveselim in jo prav hitro vso prečitam. Pozdravljam vse naročnike in vse pri Slovenski izseljenski matici. Letošnjim obiskovalcem domovine pa kličem: »Imejte se fletno na pikniku 4. julija!«

Ljudmila Kress

KAJ VSE LAHKO NAREDI
SVOBODEN NAROD
Somerset, Colo, ZDA

Letošnji Slovenski izseljenski koledar je res vsebinsko bogat. Posebno zanimive so slike, ki nam prikazujejo, kolikšen napredek ste dosegli na vseh področjih. Kaj vse lahko naredi svobodni narod! Pod staro Avstrijo ali bišo Jugoslavijo je v starem kraju prav po polzevo šlo naprej. Želim, da bi tako uspešno, kot do zdaj, nova Jugoslavija napredovala tudi v prihodnosti! Prilagam 5 dolarjev za naročnino »Rodne grude«; kar je več, naj bo za tiskovni sklad.

Mathero Karnely

Z VESELJEM SEM PREJEL
NA VPOGLED »RODNO GRUDO«
Mühlheim, Nemčija

Z veseljem sem prejel tri izpode »Rodne grude« na v pogled. Prav lep in zanimiv list je to! Novosti iz domačih krajev še posebno rad čitam. Vaša revija pa je bogata novic od doma in po svetu, zato prosim, da mi jo redno pošiljate. Že več let prejemam »Primor-

ske novice«. Časopis prispe vsako soboto in ga prečitam do zadnje besede. Vse vas prijateljsko pozdravljam in želim še mnogo uspehov pri vašem delu.

Jožef Cernuta

S KOLEDARJEM STE NAM
POSLALI KOŠČEK DOMAČE
ZEMLJE

Moers, Nemčija

Prav lepo se zahvaljujem za letošnji Slovenski izseljenski koledar. Z njim ste nam poslali košček domače zemlje in nam živo obudili spomine na naše slovenske kraje, ljudi in navade. Obenem pa ste nas s to lepo knjigo seznanili z življenjem slovenskih izseljencev v drugih deželah sveta. Slovenski izseljenski matici želim veliko uspehov v njeni drugi desetletki!

Franc Kosmač

VASI PUBLIKACIJI NAM
STALNO POSILJAJTE!
Cendras, Gard, Francija

Prosim, da mi nikdar ne ustavite pošiljanja »Rodne grude« in »Slovenskega izseljenskega koledarja«. Dokler bova z ženo v Franciji, bova redno pošiljala denar za priljubljeno revijo in koledar. Kadar pa se bova za stalno preselila v najino lepo, nepozabno Slovenijo, bova pravočasno poslala naslov, ker bova tudi v domovini ostala zvesta naročnika vaših lepih in zanimivih publikacij.

Anton Tratar

BREZ »RODNE GRUDE«
IN »PROSVETE« BI NAM BILO
SLOVENCEM V AMERIKI
TEŽKO

Gallup, New Mexico, ZDA

Pošiljam pet dolarjev za »Rodno grudo«; kar je več, naj bo za tiskovni sklad. Brez vaše revije in brez »Prosvete« bi nam bilo Slovincem v Ameriki težko, bili bi, kakor izgubljeni. Žal v Gallupu ni veliko Slovincem, da bi vam mogla pridobiti novih naročnikov. Ob tej priliki moram povedati, da se mi obisk krasne

rodne Slovenije, kjer sem bila lani, zdi kakor sanje. Kako prehitro je minil čas! Na osemindnevnem potovanju po Sloveniji, sem se na lastne oči pričela, kako lepa je naša domovina, kako ljubeznivi so naši ljudje in kolikšne spremembe in napredek je v Jugoslaviji. Če bom le zdrava, pridem še enkrat, da si še bolj natančno vse ogledam in da prepotujem Hrvaško, Srbijo, Bosno in druge kraje.

Vsem prijaznim, dobrim ljudem o domovini, posebno pa še Slovenski izseljenski matici se lepo zahvalim, ker so veliko doprinesli k mojemu prijetnemu, nepozabnemu bivanju v »starem kraju«.

Jennie Marinšek

TUDI MI V KANADI
LJUBIMO DOMOVINO
Toronto 4, Ontario, Kanada

Vašo revijo »Rodno grudo« naročam in prilagam za naročnino štiri dolarje. Z letošnjim koledarjem smo zadovoljni, pogrešamo le sestavkov o nas, Slovincih v Kanadi. Tudi mi ljubimo domovino in tukaj živi kar precej Slovencev. Vsi dobro mislimo in se borimo za ugled naše lepe domovine. Morda smo sami kripi, ker se premalo javljamo. Prepričani pa smo, da bomo z vašim sodelovanjem in pomočjo za koledar 1962 pripravili članek o življenju, delu in naporih slovenskih progresivnih izseljencev v Kanadi. Tovariške pozdrave!

Leo Fister

HVALA ZA REDNO POSILJANJE
»RODNE GRUDE«
North Junne, Avstralija

Prav lepo se vam zahvaljujem za redno pošiljanje »Rodne grude«. Nakazala sem denar za naročnino, če sem še kaj dolžna, sporočite. Pošljite mi tudi koledar in »Rodne grude« nikdar ne ustavite, ker jo rada berem. Prav lepo vas pozdravlja družina

Ferfolja

VASA REVILJA JE ZELO LEPO
UREJEVANA
Euclid 19, Ohio, ZDA

»Rodna gruda« je zelo priljubljena in lepo urejana publikacija. Čestitam. Želim vam mnogo uspehov tudi v bodoče. Lepe pozdrave!

Jennie Fatur

Čez Savo

Jesenskega večera v prvih dneh oktobra 1944 se je v vasi Peče pri Moravčah zbralo nenavadno veliko partizanov. Že v popoldanskih urah so v vas prihajale kolone bataljonov Šlandrove in Zidanškove brigade. Pri Erjavčevih sredi vasi je zasedal operativni štab IV. operativne cone in štaba omenjenih brigad. Po vasi je vršalo kakor v čebelnjem panju. Ognji so označevali partizanske kuhinje. Iz velikih črnih loncev je prijetno dišalo. Vsem znani kuhar Boštjan je pridno mešal večerjo, vmes pa brundal neko partizansko pesem. Čeprav že bolj prileten, je bil vedno mladostno vesel in nasmejan. Radi smo ga dražili: »Danes boš pa spet katero zabobnal, kajne Boštjan?« Ob tej zbadljivki smo se vsi nasmejali ob spominu, kako se je Boštjan v začetku tistega leta, ko smo prodirali v največji tišini, z loncem na hrbtu zakotalil po zasneženi strmini.

Po večerji je bil zbor. Nato pa sta obe brigadi z operativnim štabom krenili po cesti proti Vačam. »Kam gremo?« smo ugibali.

»Vse kaže, da bo velika akcija,« so nekateri menili in ugibali, če bomo morda šli čez Savo na Dolenjsko.

Vodnik Verca je tedaj potožil: »Prekletu, kako me žulijo čevlji. Ko se prvič srečamo z Nemci, jih bom zamenjal, čeprav so novi.«

V Vačah nas je čakal Kamniško-Zasavski odred. Moral sem se javiti v štabu brigade. V bližnji hiši me je sprejel komandant Lev, navzoči so bili tudi komisar in drugi člani štaba.

»Nocoj boš imel zelo zelo in odgovorno nalogo,« mi je dejal Lev. »Naši dve brigadi bosta šli z operativnim štabom cone nocoj preko Save na Dolenjsko. Prehod je mogoč le preko mostu na železniški postaji Sava. V vasi pa je precej močna nemška posadka. Okrog postaje in pri mostu so bunkerji. Z enim bataljonom bomo postojanko napadli in uničili, da bo odprt prehod preko mostu. Tvoja naloga pa bo, da se s skupino dobrih borcev pritihotapiš čez železniško progo do mostu. Ko bo bataljon ob 23. uri postojanko napadel, pohitite čez most na dolenjsko stran. Kakšnih tri sto metrov od mostu ob cesti, ki pelje od Litije, postavi zasedo. Računaj s tem, da imajo Nemci onstran mostu zasedo z enim ali dvema mitraljezoma. Te boste morali z nenadnim napadom uničiti. Ko boste na oni strani, mi po kurirju sporoči, kako ste opravili. Zdaj izberi petnajst najboljših borcev, dobili boste tudi domačina, ki vas bo vodil.«

Vrnil sem se v bataljon, že med potjo sem v mislih izbiral borce: dober bo Nace, Tone je odličen mitraljezec, Ivan hraber borec, sem

razmišljal. Ko sem jih pozneje izbiral, se mi je ponudil še vodnik Verca. Kar sam je stopil iz vrste. »Vzemite me s seboj, če mislite kam iti,« je rekel mirno in odločno, da mu nisem mogel odreči. Ko smo bili vsi zbrani, smo se spogledali, kakor je bila navada v takšnih odločilnih trenutkih. Pogledi vseh so govorili: pripravljeni smo na vse!

Krenili smo. Spremljal nas je vodič. Dolgo smo hodili ob vrstah borcev, ki so pričakovali povelja, da krenejo dalje. Nekateri so nas spraševali, kam gremo. Odgovarjal sem jim, da ne daleč in da se kmalu vidimo. Pod vasjo je vodič zavil s ceste na stransko pot v gozd. V temi smo z nogami iskali trdih tal ter se ogibali večjih kamnov in korenin. Po dobri uri hoda skozi gozd sem rekel vodiču, naj se ustavi.

Odložili smo nahrbtnike in posedli, da bi se pogovorili o nalogi, ki je bila pred nami. Tovarishi so me molče poslušali. Ko sem končal, je povedal Nace, ki je bil doma nekje nad Savo, da je že hodil čez ta most. Opozoril nas je na lesena vrata sredi mostu, ki se bodo vdala le, če se bomo vsi uprli vanja. To pa bo povzročilo trušč.

Vodič je pojasnil, da vrata niso zaprta, da pa naj na oni strani računamo na zasedo, na mostu pa na »španske jezdece«. Važno bo, da bomo zapreke naglo odstranili in hitro stekli čez most.

Ura je bila že čez deset. Krenili smo. Pod nogami nam je ropotalo kamenje, Verca je nekajkrat zagodrnjal: »Prekleti čevlji, kako me žulijo!« Približevali smo se progi.

Skozi gosto meglo smo kmalu opazili dve črni progi. »Železnica,« je šepnil vodič. V tistem trenutku je v bližini zaregljala strojnica, takoj za njo druga, nato pa je okrog železniške postaje Sava začelo hudo pokati. Najprej sem mislil, da to velja nam, ker so izstrelki leteli na progo.

V skoku smo bili v jarku ob progi. Kmalu smo pa spoznali, da napadajo naši, kakor je bilo v načrtu. Ogenj pušk in brzostrelk je postajal vedno močnejši. Tudi detonacije granat je bilo

slišati. Obrnil sem se k tovarišem, ki sem jih bolj slutil kakor videl v gosti temi, in jim rekel:

»Dva kolikor mogoče hitro tecita čez progo in nas počakajta na savskem bregu.«

Dvignili sta se dve tihi črni postavi in skoraj neopazno izginili čez progo. V bližnjem bunkerju ju miso opazili, kajti nič ni zaropotalo. Zato smo jima sledili tudi ostali. Komaj pa smo se za progo vrgli v rosno travo, so Nemci iz najbližjega bunkerja udarili po progi. Spustili smo se še nižje za grmovje, pod katerim je hrupno šumela Sava.

»Kje je most?« sem vprašal, a nisem prejel odgovora. Vodič je ostal onstran proge. Kmalu smo ugotovili, da manjkata še dva tovariša. Poslal sem Verco ponje. Hitro se je vrnil in povedal, da tovarišev ni ne na progi ne na oni strani. Nič več nismo smeli čakati, sicer bi sovražnik lahko most zasedel pred nami in nam tako onemogočil prehod. Sklonjeni smo se pomikali v smeri proti vasi, ker smo vedeli, da mora tam biti most. Kmalu smo ga zagledali skozi gosto meglo.

»Zdaj pa brž dalje! Če bo treba, udarimo!«

»Jaz grem prvi!« sem zaslišal ob sebi. Spoznal sem Verco, ki se je po rosni travi poleg mene urno plazil proti mostu.

Iz vasi je bilo med močnim streljanjem slišati kričanje Nemcev in naših, po čemer sem sklepal, da so maši že v vasi. Naglo smo se dvignili in bili v nekaj skokih na mostu. Z orožjem, pripravljenim na strel, smo hiteli proti sredini mostu. Nekdo je padel, pa se je naglo pobral. Zapletel se je v žične ovire, ki so ga potegnile na tla.

Že smo zgrabili leseno ogrodje, omotano v bodečo žico in ga odrinili, kar je res precej zaropotalo. To je opozorilo na nas Nemce pri postaji. Razločno sem slišal povelje, potem pa se je vsulo po nas.

»Naprej!« sem zakričal.

Zagnali smo se. V tem pa se je nekdo zgrudil. Brez besede so ga tovariši vzeli medse in hiteli smo dalje. Izstrelki so ropotali po lesenem mostu kakor bi padala toča. Vendar je sovražnik meril bolj na začetek in sredino mostu, ker je verjetno domneval, da bo šla čezenj dolga kolona. Z desnega brega se ni nič oglasilo.

Še nekaj korakov in bili smo na cesti, na dolnjski strani. Začudili smo se, tam zasede sploh ni bilo. Nad mostom se je pojavila svetleča raketa, takoj zatem pa nas je prikoval v cestni jarek močan ogenj brzostrelk. Izstrelki so udarjali ob cesto, da se je kar isknilo.

Ranjeni tovariš je ležal skrčen tiho pred menoj. »Kam te je zadelo,« sem vprašal. V gosti temi ga nisem mogel spoznati. Odgovora nisem dobil. Sklonil sem se bližje k njegovemu obrazu in spoznal — Verco.

Ker je ogenj z nasprotne strani ponehal, smo sklonjeni hiteli naprej ob cesti proti Litiji. Za prvo hišo smo se ustavili. Verco smo položili v travo in z žalostjo ugotovili, da je že mrtev. Dva tovariša sta ga tiho dvignila. Pokazal sem jima proti majhnemu gričku, katerega obrise je bilo videti iz megle. »Tam gori me počakajta! Poiščita orodje, da ga bomo pokopali.«

Z ostalimi smo po cesti hiteli dalje in za ovinkom blizu vasi postavili zasedo, kurirja sem pa poslal s poročilom v štab, kakor mi je bilo naročeno. »Povej komandantu tudi to, da je padel vodnik Verca,« sem naročil.

V vasi onstran Save je še vedno pokalo. Polagoma pa je boj ponehaval. Odšel sem na grič, ki je bil komaj sto metrov nad našo zasedo. Na robu njive je bil že izkopan grob. Iz nahrbtnika smo vzeli odejo in vanjo zavili mrtvega Verco. Rahlo smo ga položili v grob in s težkim srcem nametali nanj mrzlo, vlažno prst. V nemi bolečini smo za trenutek postali in se s kratkim pozdravom poslovili od njega: »Slava ti, dragi tovariš!«

Ko smo se vrnili, je bila cesta pod našo zasedo že vidnejša. Megla se je redčila. Nemcev ni bilo. Na drugi strani je pokanje popolnoma prenehalo. Kurir, ki smo ga poslali h komandantu, se je vrnil z veselo novico, da je nemška postojanka padla in da gredo naše brigade že čez most na našo stran. Iz nahrbtnika je izvlekel štiri pare novih dobro okovanih čevljev in povedal, da so v nemškem skladišču našli precej novih čevljev in da te štiri pare pošilja intendant nam. Vsi smo se spomnili Verce in njegovega tarnanja zaradi premajhnih čevljev, ki so ga žulili. Tone je otožno rekel:

»Kako vesel bi bil, če bi zdajle gledal Verco, kako si obuva nove, dovolj velike čevlje.« Pa Verca čevljev ni več potreboval.

Med šumenje Save se je še vedno mešal topot stopinj na mostu. Čakali smo. Postajalo je vedno svetleje, ura se je nagibala proti peti. S strmega brega smo tedaj zaslišali klic: »Hej, tovariši iz zasede. Pridite za nami!«

Ko smo se hoteli dvigniti, pa je na železniški progi v bližini mostu zagrmel top. Granata je eksplodirala le kakšnih petdeset metrov od nas. Vrgli smo se v majhno kotanjo. Druga granata je eksplodirala še bližje in čez nas so zažvižgali železni drobc. Oglašil se je še drugi top. Vse okrog nas je grmelo in žvižgalo. Tiščali smo se k tlom. Topovski napad je trajal le deset minut, ki pa so se nam zdele dolge kakor ure.

Končno je grmenje utihnilo. »Verjetno mislijo, da so nas pobili,« sem rekel tovarišem. Vsem nam je zvonilo v ušesih. Zdaj nismo smeli izgubljati časa. Tiho smo se dvignili in čez nekaj trenutkov smo bili že v gozdu. Sovražnik nas ni opazil. Pohiteli smo mavzgor in našli pot, ki nas je v dobri uri privedla vrh hriba k našim.

Novi telesnokulturni organizaciji

Jugoslovanski telesnokulturni pokret nasploh in slovenski še posebej sta v zadnjem času doživela niz organizacijskih sprememb, ki pa v bistvu niso nič drugega kot legalizacija življenjskega utripa s terena. Že dolgo časa je bilo namreč čutiti potrebo po enotni telesnokulturni organizaciji, ki bo bedela nad razvojem vseh vrst telesne kulture pri nas in jih načelno usmerjala, medtem ko je bilo treba vse kompetence čimprej decentralizirati, torej prenesti v comune, kjer se odvija telesnokulturno dogajanje.

S tem v zvezi so na I. kongresu telesne kulture LR Slovenije v začetku aprila v Ljubljani in na konferenci Zveze športov Jugoslavije ob koncu tega meseca v Beogradu tudi sprejeli ustrezne sklepe. Poudarili so, da je težišče tudi športne dejavnosti v komunah, pri čemer ne gre zanemarjati niti obvezne telesne vzgoje v šolah niti prostovoljne tovrstne dejavnosti v najrazličnejših telesnokulturnih organizacijah. Pospesovati je zatorej treba tako množičnost kakor tudi kvaliteto.

Na obeh pomembnih zborih so osnovali tudi novi telesnokulturni organizaciji, in sicer Zvezo za telesno kulturo Slovenije in Jugoslovansko zvezo organizacij za telesno kulturo, v katero so včlanjene vse dosedanje športne zveze, Partizan Jugoslavije, Letalska, Planinska, Konjeniška, Šahovska, Brodarska in Avto-moto zveza Jugoslavije.

E. B.

Kros spet aktualen

Takoj po osvoboditvi so bili v Jugoslaviji množični teki čez drn in strn (krosi — cross country) na dnevnem redu. Šolarji, člani sindikalnih aktivov, vojaki — vsi so se merili v teku. Z leti pa je ta dejavnost usahnila oziroma se je omejila zgolj na tiste, ki so zvrst gojili povsem tekmovalno in sodelovali na okrajnih, republiških in državnih prvenstvih.

To pa je bila velika škoda, saj so teki čez drn in strn ena najbolj vabljivih in zdravih oblik športnega udejstvovanja. Pogoj je seveda eden: za tek se je treba smotrno pripraviti, večkrat

teči v prirodi, kajti enkratni velik napor lahko samo škoduje organizmu.

Prav v tem pogledu pa je v zadnjih sezonah opaziti velik napredek. V šolah se dijakinja in dijaki vestno pripravljajo za spomladanske in jesenske krosove, taka množičnost pa je pospešila tudi razmah kvalitete, ki jo je opaziti na vseh tekmah.

Zelo razburljive so bile tudi vse preizkušnje vrhunskih tekačev krosa. Na odlično organiziranem državnem prvenstvu v Smederevski Palanki, na katerem je nastopilo več ko 300 tekmovalcev in tekmovalk iz vseh republik, so bili najuspešnejši člani slovenskih klubov. Le-ti so osvojili več ko polovico (8 od 14) vseh šampionskih naslovov.

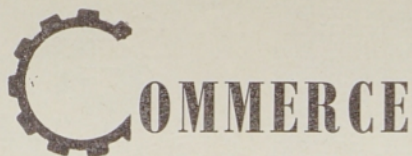
Najpomembnejša prireditelja sezone pa je bila v Sofiji. Tam so se tekači balkanskih držav pomerili na tradicionalnem balkanskem prvenstvu. Vsa zadnja leta so v tem tekmovalstvu zmagovali Romuni. Letos pa so se jugoslovanski tekači še posebej pripravili za preizkušnjo. Moštvo na čelu z znamenitim maratoncem Mihalićem (zmagovalcem iz Sao Paola in Bostona ter dobitnikom srebrne kolajne na olimpijskih igrah v Melbourneu) so okrepili z nekaterimi mladimi tekači in — uspeli. Romunija je kot moštvo morala priznati nadmoč Jugoslovancev, ki so tako spet osvojili primat na Balkanu. Najboljši med modro-belimi je bil 26-letni črkoslikarski pomočnik iz Ljubljane Franc Hafner, ki je v razvrstitvi posameznikov zasedel drugo mesto za Romunom Grecescom.

Spomladansko zaporedje krosov pa je bilo tudi uspešen uvod v novo atletske sezono, ki bo prav tako izredno pomembna za jugoslovanske atlete. Le-ti se namreč urijo za nastop na evropskem prvenstvu, ki bo prihodnje jesen v Beogradu.

Eugen Bergant

Iz uprave

Letna naročnina za prekomorske države je 4 dolarje.

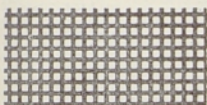
Zastopstvo inozemskih tvrdk

LJUBLJANA

Dolničarjeva ulica 1

Tel. št. 20-761, 20-762,
20-763, 20-764,
22-241

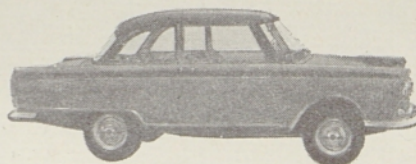
Zastopamo renomirane
inozemske tvrdke,
ki oskrbujejo našo kemično,
tekstilno, papirno, gradbeno
in druge industrije
s surovinami, stroji in orodji
ter naše kmetijstvo
z umetnimi gnojili in
rastlinskimi zaščitnimi sredstvi

AVTOMEHANIKA

LJUBLJANA

Titova cesta 37

vam nudi vse usluge in vsa popravila
na osebnih avtomobilih,
kvalitetno in v najkrajšem času

Uvozno in trgovsko podjetje

»Slovenija arto«

LJUBLJANA

Prešernova cesta 40

Uvoz, izvoz, prodaja
na veliko in drobno

motornih vozil vseh vrst,
nadomestnih delov za motorna
vozila, dvokoles in njihovih
nadomestnih delov, avtogum,
splošnega in električnega
avtomateriala, avtomobilskega
orodja in pribora ter
gradbenih strojev domače
proizvodnje

Tudi v letošnji sezoni

vas, dragi rojaki

vabi

Hotel „Slon“

LJUBLJANA

kjer boste vedno

dobro postreženi

in vsestransko zadovoljni

ROJAKOM, KI SO PREJELI
NA VPOGLED

RODNO GRUDO

*Želimo, da bi tudi vaše ime uvrstili
med naše redne naročnike. Prepričani
smo, da bi bila*

RODNA GRUDA

*tudi za vas, našemu zvestemu
rodoljubu, draga vez z rodnim krajem
Kakor naše številne naročnike v vseh
večjih deželah po svetu, bo*

RODNA GRUDA

*obiskovala redno vsak mesec tudi vas
in vam prinašala v lepi slovenski
besedi in sliki zanimivosti iz rojstne
domovine in iz dežel, kjer so naši ljudje*

Dane Zajc:

Bila je pomlad

Očka povej mi, povej,
kako ste se v gozdih borili,
kako ste pozimi vedrili
v šotorih iz smrekovih vej.

Veš, sinko, bilo je težko,
ko mraz je po hribih viharil
in tujec povsod gospodaril,
požigal je vas za vasjo
in plenil, moril je brezdušno.
Kdor ni se pokoril poslušno,
ga v ječe je mračne odgnal.

Očka, povej mi še to,
kako ste fašiste pregnali
in tiste, ki dom so izdali,
povej mi, kako je bilo?

Veš, sinko, bila je pomlad,
ko v gozdih je vse zelenelo,
cvetelo je vse in vse pelo
zbujeno od pisanih nad.
Borili poslednje smo boje
za zadnjo ped zemljice svoje,
za mene, za tebe, za vse,

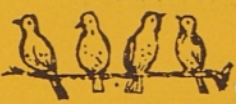
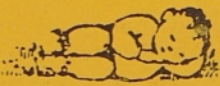
Veš, sinko, cvetelo je vse.
In mati je našla spet sina.
Spet prosta je bila domovina.
Veš, sinko, bila je pomlad —
najlepša — svobodna pomlad!

Veš, sinko, bilo je težko
pozimi, ko veter je stokal,
da les po gozdih je pokal
in tujec sledil nam je noč za nočjo...

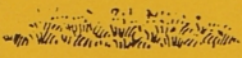

Kumar

DETE·NA·TRATI·

KO JE POSIJALO
SE JE NASMEJALO
ŠUM POSLUŠALO
 SO MU
 SO ZADEHTELE
ZAŠUMELI SO
BOŽALI SO GA
DROBNO JE

SREČKO KOSOVEL

DETE SO ZAPELE
TRATA ROŽICE
SONCE GOZDOVI
BOROVCI VETROVI
PTIČICE JE ZASPALO

ŠE POMNITE TOVARIŠI

Kdorkoli je doživel osvoboditev po štirih letih vojne in trpljenja, kakršnega še ni videl svet, ne bo nikoli pozabil dni, ko so se znanci in neznanci objemali, se poljubovali in jokali od veselja.

Marjanu Subanu, učencu 5. razreda osnovne šole pri Sv. Ivanu v Trstu je izmed vseh doživetij med vojno ostal najbolj v spominu prav dan, ko so partizani osvobodili lepo Primorsko. Takole nam ga je opisal:

Osvobojeni

26. aprila 1945 smo zagledali na naših hribih kresove. Drugi dan je bila nedelja, deževalo je. Zvečer ob 6. uri so se na hribih oglasili topovi. Vprašal sem mamo, kaj to pomeni. Odgovorila je: »Nič se ne boj, Marjan, kmalu bomo rešeni, bližajo se naši partizani!«

Poiskal sem titovko, vzel leseno puško in čakal, kdaj bom šel na stražo. Pričeli so se hudi boji. Čez nekaj ur sem že videl Pepija, kako je peljal prve Nemce. Tekel sem za zid in videl v naši vojašnici vse polno civilistov, med njimi je bil tudi moj očka. Kroglice so švigale, kakor bi deževalo. Pri nas je bil Rdeči križ in videl sem prve ranjence. Nič se nisem ustrašil. Ves čas sem bil na straži s puško.

Prvega maja ob 5. uri zjutraj je moj stric Ivan zagledal, kako so po našem hribu lezli prvi tanki. Poklical nas je vse, odprl okno ter zaklical:

»Živela svoboda!«

Takoj smo razobesili naše lepe zastave.

Otroci vprašujejo

Jože Priošek, 5. razred:

**ALI SO NA MARSU
ŽIVA BITJA?**

Mars je tako kot Zemlja planet našega osončja. Ima komaj desetino Zemljine teže in je za enopolkrat bolj oddaljen od Sonca. Dan je na Marsu približno enako dolg kot pri nas. Zaradi večje oddaljenosti od Sonca je na Marsu le malo krajev, kjer naraste toplota podnevi do 20°, ponoči pa vedno pade globoko pod ničlo. Ozračje je zelo redko, najbrž je pa na planetu tudi nekaj vode (ali ledu). Nekaj podobnega bi bilo pri nas na najvišjih himalajskih vrhovih — in takšno okolje lahko prenašajo živa bitja.

(Vsaj preproste rastline.) Kako je pa z življenjem na Marsu, lahko samo ugibamo: natančnejše podatke nam bodo sporočili šele prvi vesoljski potniki.

Marinka Gradišar, 5. razred:

**ZAKAJ GORI ŽARNICA
BREZ ZRAKA?**

Zelo močno segreti predmeti izžarevajo svetlobne žarke. V plamenu sveče so to drobni delci, ki jih je razžarelo gorenje voska. Pri žarnici pa sveti kovinska nitka, ki jo segreva električni tok. Zato žarnica tudi ne potrebuje zraka, obratno — s stekleno hruško, iz katere je izsesan zrak,

preprečimo, da bi se razžarjena nitka vnela in zgorela. Žarnica ne gori, temveč sveti!

Katica Bizjak, 2. razred:

**ZAKAJ JE VEČ VODE
KOT ZEMLJE?**

Površina naše Zemlje je nagubana. Nižine so zalite z morji, višji deli pa so kopnina. Kopnega je le 29 odstotkov celotne površine. Če bi bila Zemlja bolj nagubana, bi se morja zlila v večje globine in celine povečale ter obratno, če bi bila površina skoraj ravna, bi vso Zemljo pokrivalo morje. (Ciciban 3/1960)

Nevihtha

V sobi so otroci jokali, da nikoli tako.

»Zakaj pa jokajo?« je očka vprašal, ko je prišel domov.

»Kar vprašaj jih!« je mati slabe volje odgovorila in ježno premetavala lonce in kozice po štedilniku.

Očka je rekel: »Hm!« odprl sobo in začuden obstal. Soba je bila kot po potresu. Vse križem, kražem. Otroci pa so čepeli vsak v svojem kotu in se drli na vso moč.

»Ja, kaj pa se je zgodilo?« je očka vprašal in zmigoval z glavo.

»Mama nas je!« se je pritožila Špelica, najmlajša. »S kuhalnico nas je po zadnji plati. Vse tri po vrsti. Najprej Tinčeta, potem Milančka, nazadnje še mene!«

»Joj, joj, joj!« se je očka delal začudenega. »Pa kar s kuhalnico! Zakaj pa?«

»Zato, ker smo se igrali!« je zahlipal Milanček, srednji.

»Kaj ste se pa igrali?«

»Nevihtho smo se šli!« je povedal Tinče, najstarejši.

»Nevihtho?« se je zavzel očka. »Kako nevihto?«

»Lepo!« je vzkliknila Špelica. »Jaz sem bila blisk.«

»Blisk? S čim, kako si bliskala?«

»Tako: Prižigala in ugašala sem žarnico na nočni omarici.«

»Aha!« je pokimal očka. »Kaj je bil pa Milanček?«

»Milanček je bil grom. Prevračal je stole, da je grmelo kakor zares!«

»In Tinče?«

»Tinče je bil dež.«

»Dež?« se je začudil očka. »Kako dež?«

»Tako: Na omaro je splezal in iz kangljice škropil, da je kar lilo.«

»Aha, zdaj razumem,« je pokimal očka, »potem je prišla mama — in mama je bila toča, ali ne?«

Josip Ribičič

NEVIHTA

jokati
slabe volje
jezen
premetavati
štedilnik
začuden
obstati
po potresu

čepeti
kót
se dreti
se je zgodilo
najmlajša
kuhalnica
se igrali
najstarejši
blisk
bliskati
prižigati
ugašati
žarnica
nočna omarica
pokimati
grom
prevračati
grmeti
dež
splezati
kangljica
škropiti

A TEMPEST

to weep
sulky
angry
to throw about
the kitchen
astonished
to stop
after an earthquake

to corner
the corner
to cry
happened
the youngest girl
the ladle
to be playing
the oldest boy
the lightning
to flash
to switch on
to switch off
the bulb
the bedside table
to nod
the thunder
to overturn
the rain
to climb
to thunder
the watering can
to water

L'ORAGE

pleurer
fâché
courroucé
jeter autour
la cuisinière
étonné
s'arrêter
après un tremblement
de terre
se blottir
le coin
beugler
s'est passé
la cadette
la cuiller à pot
jouer
l'ainé
l'éclair
faire des éclairs
allumer
éteindre
l'ampoule
la table de nuit
faire signe de la tête
la tonnerre
renverser
tonner
la pluie
grimper
l'arrosoir
arroser

DAS GEWITTER

weinen
verdrießlich
zornig
umherwerfen
der Kochherd
erstaunt
stehenbleiben
nach einem Erdbeben
kauern
die Ecke
plärren
ist geschehen
die Jüngste
der Kochlöffel
spielen
der Älteste
der Blitz
blitzen
andrehen
abdrehen
die Glühbirne
der Nachttisch
nicken
der Donner
umwerfen
donnern
der Regen
klettern
die Gießkanne
gießen